

VOGELNIEUWS

December 2024

Vlaanderen
is wetenschap

INSTITUUT
NATUUR- EN
BOSONDERZOEK

In dit nummer

37

Watervogels tijdens de winter
2022/23

Meetnet Agrarische Soorten
(MAS)

Vlaamse vogelatlas komt
eraan

Veldleeuwerik (Hugo Willocx/Vilda)

In samenwerking met

natuurpunt
Studie

Op het ogenblik dat deze nieuwsbrief verschijnt, is het veldwerk voor de Vlaamse Vogelatlas 2020-2024 al enige tijd afgerond. Ook de validatie van alle ingevoerde gegevens geraakt stilaan in de eindfase. Als je weet dat alles samen in die vijf jaar bijna 62.000 tellingen zijn verricht en iets meer dan 1.500.000 soortgegevens zijn ingevoerd, dan wordt meteen duidelijk dat dit een hele klus is. Maar het resultaat van dat alles maakt het meer dan de moeite waard. De eerste analyseresultaten zijn veelbelovend en leveren een schat aan nieuwe informatie op. Dit alles moet in 2026 leiden tot een nieuw standaardwerk over de actuele status en de meest recente trends van vogels in Vlaanderen.

De atlasgegevens komen ook net op tijd om te voldoen aan onze rapportageverplichtingen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (Artikel 12). Tegen midden 2025 moet elke lidstaat immers opnieuw wetenschappelijk onderbouwde informatie aanleveren aan Europa over de aantallen en trends van vogelpopulaties op haar grondgebied, net als over de drukfactoren, bedreigingen en beschermingsmaatregelen die van belang zijn voor de verschillende soorten. De Vogelrichtlijn impliceert immers dat alle vogelsoorten zich in een goede 'staat van instandhouding' moeten bevinden en dat alle lidstaten hiervoor de nodige maatregelen dienen te nemen. Elke zes jaar wordt op dat vlak een stand van zaken opgemaakt. Voor het eerst zullen alle aangeleverde gegevens ook een belangrijke basis vormen voor de onlangs aangenomen Europese Natuurherstelwet die een nieuwe mijlpaal vormt voor het toekomstige natuurbeleid in Europa (en dus ook Vlaanderen). Dat er (vooral) dankzij Europees natuurbeleid wel degelijk successen kunnen worden geboekt, bewijst o.a. de sterke opmars van iconische soorten als de Zeearend en Kraanvogel die recent ook in Vlaanderen als nieuwe broedvogels hun opwachting maakten. Maar bij andere soorten en soortgroepen zal nog een tandje moeten bijgestoken worden. De recente trendberekeningen door de European Bird Census Council (EBCC) tonen bijvoorbeeld nog steeds geen kentering in de negatieve trend van broedvogels van agrarische gebieden. De 'European Farmland Bird Index' - waarin ook Vlaamse gegevens zitten vervat - vertoont een afname van 60% sinds 1980. Om nog beter een vinger aan de pols te kunnen houden, werd in Vlaanderen ook een nieuw meetnet opgestart dat zich specifiek richt op de monitoring van soorten van landbouwgebied: het Meetnet Agrarische Soorten of kortweg MAS. In dit nummer van Vogelnieuws kun je alvast kennis maken met dit veelbelovende project. Nieuwe tellers zijn ook steeds welkom!

Ook in deze nieuwsbrief vinden jullie het jaarlijkse verslag van de watervogeltellingen en worden jullie nog eens extra warm gemaakt voor de Vlaamse Vogelatlas die eraan komt.

Alvast veel leesplezier gewenst!

Editoriaal

Zeearend (Yves Adams / Vilda).

Watervogels in Vlaanderen tijdens de winter 2022-2023

Koen Devos, Filiep T'Jollyn & Frederic Piesschaert

[koen.devos@inbo.be]

Tureluurs (Koen Devos).

Het tellen van overwinterende watervogels heeft al een lange traditie in Vlaanderen. Met een eerste grootschalige telling in 1967 vormen de watervogeltellingen er een van de langstlopende monitoringprojecten. Het project in zijn huidige vorm – met zes maandelijkse tellingen in de periode oktober tot en met maart – bestaat sinds 1979/80. De verzamelde telgegevens geven ons belangrijke informatie over de populatiegrootte, verspreiding en trends van watervogelsoorten die hier overwinteren of op doortrek zijn. Daaruit is gebleken dat Vlaanderen voor heel wat van die soorten een internationale betekenis heeft, zoals ook is vastgelegd in verschillende internatio-

nale verdragen of richtlijnen zoals de Europese Vogelrichtlijn, de Ramsar-Conventie en de African Eurasian Waterbird Agreement (AEWA).

In dit artikel overlopen we de telresultaten van de winter 2022/23, waarbij we ons in hoofdzaak beperken tot een vermelding van de meest opvallende aantallen en pleisterplaatsen in Vlaanderen. Trends over langere termijn worden slechts summier besproken. Daarover plannen we een publicatie in 2025.

Projectopzet en tellingen

De algemene coördinatie van de watervogeltellingen gebeurt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Voor een vlotte organisatie van de tellingen is een regionale structuur uitgebouwd met 24 regio's. Elke regio heeft een projectcoördinator die verantwoordelijk is voor het organiseren van het project op regionale schaal. Dit gebeurt vaak onder de koepel van een regionale vogelwerkgroep. Voor het veldwerk wordt beroep gedaan op amateur-veldornithologen die op vrijwillige basis meewerken aan het project. Natuurpunt Studie staat in grote mate in voor de ondersteuning van dit vrijwilligersnetwerk en levert op die manier een belangrijke bijdrage aan het watervogelproject. Een aantal grote en belangrijke gebieden worden hoofdzakelijk geteld door INBO-medewerkers (vooral in het Zeeschelde-estuarium en de IJzervallei). Tellingen van de Noordzee zijn niet inbegrepen in de hier gepresenteerde resultaten.

De teldata in 2022/23 waren 15/16 oktober, 12/13 november, 17/18 december, 14/15 januari, 18/19 februari en 18/19 maart. Hoewel de telomstandigheden niet altijd ideaal waren, waren ze niet van die aard dat de tellers grote moeilijkheden ondervonden.

Tijdens elke telling wordt in principe gestreefd naar een zo volledig mogelijke telbedekking van waterrijke gebieden zodat het totale aantal getelde watervogels zo dicht mogelijk de werkelijk in Vlaanderen verblijvende populatie benadert. Het aantal getelde gebieden varieerde tussen 759 in december en 806 in januari (Tabel 1). Nagenoeg alle belangrijke watervogelgebieden werden elke maand volledig geteld zodat de maandelijkse telgegevens onderling goed vergelijkbaar zijn.

Tabel 1. Aantal getelde gebieden per maand en per regio tijdens de maandelijkse watervogeltellingen in het winterhalfjaar 2022/23.

2022/23	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart
Regio Westkust/IJzervallei	81	80	82	82	84	82
Regio Ieper	4	4	3	3	4	4
Regio Middenkust	46	42	39	43	41	44
Regio Noord-West-Vlaanderen	141	140	139	140	138	139
Regio Zuid-West-Vlaanderen	11	11	11	11	11	11
Regio Gent en Kanaalzone	52	54	37	61	63	46
Regio Noord-Oost-Vlaanderen	6	6	6	6	6	6
Regio Schelde-Leie	54	57	53	58	56	56
Regio Scheldeland	8	8	8	8	8	8
Regio Vlaamse Ardennen	5	5	6	5	5	3
Regio Durme-Waasland	25	29	30	30	28	30
Regio Denderland	28	31	31	32	31	31
Regio Mechelen	17	18	14	18	15	12
Regio Lier	5	5	5	5	5	5
Regio Klein-Brabant	37	37	31	36	36	31
Regio Antwerpen	135	136	136	134	134	124
Regio Midden-Kempen	28	27	24	27	26	29
Regio Turnhoutse Kempen	19	19	19	19	19	19
Regio Leuven	11	11	11	12	12	12
Regio Noord-West-Brabant	13	14	14	14	14	14
Regio Oost-Brabant	18	21	20	21	20	20
Regio Noord-Limburg	12	12	12	12	12	12
Regio Midden-Limburg	15	15	15	15	15	15
Regio Maasvallei	14	15	13	14	14	14
Totaal Vlaanderen	785	797	759	806	797	767

Weer- en telomstandigheden

Op de eerste teldag in **oktober** golfde een zwakke storing over ons land met veel wolken en periodiek wat lichte regen of enkele buien. In de namiddag kregen we opklaringen vanuit het westen. Met 17 tot 18 °C was het erg zacht. Op 16/10 zorgde een mobiele wig van hoge druk voor droger weer. Het zachte weer hield aan tot eind oktober met soms zelfs meer dan 20°C.

Tijdens het telweekend in **november** lag een hogedrukgebied over Centraal-Europa, waarbij zachte zuidelijke lucht voor hoge temperaturen zorgde in Vlaanderen en de rest van West-Europa. Op 12/11 kenden we mooi zonnig weer (plaatselijk tot 19°C in de Kempen), met uitzondering van een groot deel van West-Vlaanderen waar een dicht mistveld in de loop van de voormiddag van zuid naar noord over de provincie schoof en het tellen onmogelijk maakte. De dag erna was het gelukkig in geheel Vlaanderen zonnig najaarsweer. Met 16 tot 17°C bleef het uitzonderlijk zacht voor de tijd van het jaar. In de tweede helft van november kregen we voor het eerst ook wat grote neerslaghoeveelheden te verwerken.

Vanaf begin **december** werd het merkkelijk kouder als gevolg van meer noordelijke en oostelijke luchtstromingen. In de tweede decade van december kregen we zelfs een echte winterprik met nachtvorst (in de Kempen tot -10°C) en overdag een temperatuur die amper boven het vriespunt uitkwam. Dit zorgde ervoor dat veel wateren (gedeeltelijk) dichtvroren. 17/12, de eerste dag van het telweekend, werd voorafgegaan door een zoveelste vriesnacht (-5 tot -8°C). Het werd wel een mooie winterdag met zon en weinig tot geen wind. Alleen in het noordoosten van Vlaanderen bleef het grijs met ook nevel en mist. De nacht van zaterdag op zondag werd de koudste van het jaar (tot -11°C in Limburg) en ook overdag was het vaak ijzig koud, vooral door een opstekende wind. Op het einde van dag viel de eerste regen in het westen, met ijzel tot gevolg. In de loop van de daaropvolgende dag zette de dooi zich in; op 19/12 werd het zelfs al 10°C. Ook gedurende de rest van de maand bleef het erg zacht met vaak regen en wind. In een groot deel van West-Europa was toen sprake van herfstachtig weer.

De eerste dag in **januari** werd met 15°C de warmste januaridag ooit. Door de vele regen van de laatste dagen deden zich o.a. in de IJzerbroeken overstromingen voor. Het bleef zacht tot aan het internationale telweekend. Op zaterdag 15/01 hadden we te kampen met slecht telweer, met bijna de ganse dag regen en veel wind bij een temperatuur van 10°C. Op 16/01 was het iets frisser met afwisselend opklaringen en soms felle buien, die laatste vooral in het zuiden en westen van Vlaanderen. In de loop van de dag was er

ook een sterk aanspannende wind. Dit bleek de voorbode van nog een echte regendag op 17/01. In westelijk Vlaanderen viel tot 30 mm neerslag, wat leidde tot aanzienlijke overstromingen in het IJzerbekken. Daarna brak weer een koudere periode aan met nachtvorst en dagmaxima van 3-4 °C.

De eerste helft van **februari** was over het algemeen zeer zacht (tot 14°C) en droog. Op 18/02 kregen de tellers een bewolkte maar droge dag voorgeschoteld. Vooral de sterke wind was plaatselijk een spelbreker. In het westen kregen we op 19/02 vergelijkbare condities, terwijl het in de oostelijke helft van Vlaanderen regenachtig was. Tegen de avond verschenen wat opklaringen vanuit het westen en luwde de wind enigszins. Dit wisselvallige weerbeeld maakte vanaf 25/02 plaats voor een zonnige maar koude periode, met vaak nachtvorst en dagtemperaturen van maximaal 5°C. De droogte bleef daarmee ook aanhouden.

Het koude weer zette zich grotendeels door in de eerste decade van **maart**, met op 08/03 zelfs wat sneeuwval. Vlaanderen bevond zich toen op de grens van koude en zachte lucht, wat tot sterk wisselende weersomstandigheden leidde. Op 09/03 schoot de temperatuur omhoog naar 12°C en viel er veel regen. Die wisselvalligheid was er ook tijdens het telweekend waarin de tellers geconfronteerd werden met zowel zonnige perioden als wolkenvelden en buien. Het was wel erg zacht (15°C).

Smienten in het Oostends Krekengebied (Yves Adams/Vilda).

Resultaten

Het totaal aantal getelde watervogels in Vlaanderen liep op tot ruim 382.000 in januari. Dat is bijna 70.000 minder dan vorige winter. In Tabel 2 worden de maandelijkse soorttotalen weergegeven, met ter vergelijking ook het gemiddeld wintermaximum van de vijf voorafgaande winters (2017/18 – 2021/22). De vermelde cijfers betreffen effectief getelde aantallen waarbij geen correctie is gebeurd voor het verschillend aantal getelde gebieden tussen maanden en winters. De telinspanning is de laatste vijftien jaar echter behoorlijk constant gebleven zodat (opvallende) verschillen in getelde aantallen in de meeste gevallen een goede weerspiegeling zijn van de werkelijke trends. Hou er

rekening mee dat de vermelde aantallen in Tabel 2 in de toekomst nog in beperkte mate kunnen wijzigen naarmate nog wat aanvullende telgegevens binnenkomen.

Er werden 107 verschillende soorten en/of ondersoorten genoteerd, inclusief exoten. Dat talrijkste soort was Kolgans (max. 77.452), gevolgd door Wilde Eend (50.833), Smient (40.451), Kievit (34.911) en Meerkoet (25.170). In het hiernavolgende overzicht bespreken we kort de belangrijkste soorten.

Tabel 2. Soorttotalen voor Vlaanderen tijdens de midmaandelijke watervogeltellingen in het winterhalfjaar 2022/23. De wintermaxima zijn in blauw aangeduid en kunnen vergeleken worden met het gemiddelde maximum tijdens de vijf voorafgaande winters.

winterhalfjaar 2022/2023		Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Maart	Gemiddeld wintermaximum 2017/18 - 2021/22
Rotgans	<i>Branta bernicla</i>	6	30	6	48	6	10	41
Roodhalsgans	<i>Branta ruficollis</i>	0	0	1	3	2	2	3
Grote Canadese Gans	<i>Branta canadensis</i>	8876	8314	7779	8303	4957	3591	10742
Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	5191	3533	4634	11321	8887	5073	12929
Kleine Canadese Gans	<i>Branta hutchinsii</i>	4	2	7	7	9	0	19
Indische Gans	<i>Anser indicus</i>	14	27	21	24	7	21	22
Sneeuwvangans	<i>Anser caerulescens</i>	10	1	0	1	1	1	3
Ross Gans	<i>Anser rossii</i>	0	0	0	1	0	0	1
Grauwe Gans	<i>Anser anser</i>	18073	20392	18042	18819	10068	6458	19894
Boeregans	<i>Anser anser forma domesticus</i>	436	547	457	443	412	356	601
Kleine Rietgans	<i>Anser brachyrhynchus</i>	1161	6847	24282	23513	4258	19	21848
Toendrarietgans	<i>Anser serrirostris</i>	12	7255	1702	2643	2676	1	4626
Kolgans	<i>Anser albifrons</i>	8117	27026	45397	77452	51959	19069	66069
Zwaangans	<i>Anser cygnoides forma domestica</i>	5	2	1	3	3	4	4
Keizergans	<i>Anser canagicus</i>	0	1	0	1	1	1	2
Magelhaengans	<i>Chloephaga picta</i>	1	0	0	0	0	0	1

Vervolg tabel 2.

winterhalfjaar 2022/2023		Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Maart	Gemiddeld wintermaximum 2017/18 - 2021/22
Manengans	<i>Chenonetta jubata</i>	3	3	2	3	3	1	2
Rosse Fluiteend	<i>Dendrocyna bicolor</i>	0	1	0	0	1	1	3
Zwarte Zwaan	<i>Cygnus atratus</i>	12	11	22	21	16	13	20
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	660	759	958	910	768	718	892
Kleine Zwaan	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>	2	51	32	105	24	0	157
Wilde Zwaan	<i>Cygnus cygnus</i>	0	0	6	3	3	4	8
Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiacus</i>	5232	3666	1911	2131	1524	1744	4385
Casarca	<i>Tadorna ferruginea</i>	5	34	6	6	11	4	19
Kaapse Casarca	<i>Tadorna cana</i>	0	1	0	0	0	0	0
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	797	1048	1600	3169	3578	3384	4169
Muskuseend	<i>Cairina moschata forma domestica</i>	15	18	26	21	23	25	41
Carolina-eend	<i>Aix sponsa</i>	6	12	3	10	3	5	11
Mandarijneend	<i>Aix galericulata</i>	90	64	97	62	43	34	76
Zomertaling	<i>Spatula querquedula</i>	0	0	0	0	0	87	25
Slobeend	<i>Spatula clypeata</i>	3396	4530	3547	3937	4550	5146	4807
Krakeend	<i>Mareca strepera</i>	6458	8404	12298	13357	11227	7879	13112
Bronskopeend	<i>Mareca falcata</i>	0	1	0	0	0	0	1
Smient	<i>Mareca penelope</i>	3051	8589	26786	40451	27024	20898	48866
Wilde Eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	36357	31252	50833	34775	23586	12142	49555
Soepeend	<i>A. platyrhynchos forma domesticus</i>	554	552	759	569	438	291	823
Pijlstaart	<i>Anas acuta</i>	326	484	535	916	972	697	986
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	6429	10852	12224	15293	12039	8536	16873
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	0	0	1	0	0	10	6
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	827	1547	2029	2307	1773	1311	2589
Witoogeend	<i>Aythya nyroca</i>	0	0	2	1	1	0	3
Ringsnaveleend	<i>Aythya collaris</i>	0	0	1	1	0	0	0

Vervolg tabel 2.

winterhalfjaar 2022/2023		Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Maart	Gemiddeld wintermaximum 2017/18 - 2021/22
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	4267	6237	8167	7233	6090	5467	8623
Topper	<i>Aythya marila</i>	0	0	8	2	1	0	7
Zwarte Zee-eend	<i>Melanitta nigra</i>	0	0	1	0	0	2	3
Grote Zee-eend	<i>Melanitta fusca</i>	0	0	2	0	2	0	3
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	0	8	149	103	135	59	150
Kokardezaagbek	<i>Lophodytes cucullatus</i>	0	1	0	0	0	0	0
Nonnetje	<i>Mergullus albellus</i>	0	2	52	38	32	10	65
Grote Zaagbek	<i>Mergus merganser</i>	6	12	152	133	199	115	153
Middelste Zaagbek	<i>Mergus serrator</i>	0	2	5	4	6	2	4
Ijseend	<i>Clangula hyemalis</i>	0	1	0	1	1	1	1
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	93	165	120	77	97	86	110
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	3976	4781	4756	3886	4345	3535	5053
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	20616	23041	25170	23424	19338	12277	25459
Kraanvogel	<i>Grus grus</i>	0	89	0	0	0	0	74
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	790	975	782	536	561	662	943
Roodhalsfuut	<i>Podiceps grisegena</i>	0	1	1	1	1	3	4
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	2077	2054	1938	1558	1893	1984	2193
Kuifduiker	<i>Podiceps auritus</i>	0	0	1	0	0	1	2
Geoorde Fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>	62	21	4	5	9	160	141
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	2119	2121	1816	2317	2256	2499	2561
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	94	76	497	416	374	657	495
Kievit	<i>Valellus vanellus</i>	8242	21873	5628	34911	26043	3167	50233
Goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	550	2141	442	4181	3693	68	6713
Zilverplevier	<i>Pluvialis squatarola</i>	137	137	157	276	211	54	227
Bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	144	115	128	96	36	6	197
Kleine Plevier	<i>Charadrius dubius</i>	0	0	0	0	0	44	6

Vervolg tabel 2.

winterhalfjaar 2022/2023		Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Maart	Gemiddeld wintermaximum 2017/18 - 2021/22
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	2914	3204	2637	7948	6069	4099	8196
Rosse Grutto	<i>Limosa lapponica</i>	50	5	3	2	2	2	37
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	8	3	8	11	62	2994	2639
IJslandse Grutto	<i>Limosa limoas islandica</i>	0	0	0	0	1	3	5
Steenloper	<i>Arenaria interpres</i>	900	1012	438	657	763	892	992
Kanoet	<i>Calidris canutus</i>	4	6	8	2	1	4	26
Kemphaan	<i>Calidris pugnax</i>	14	57	45	292	341	378	724
Drieteenstrandloper	<i>Calidris alba</i>	118	161	54	98	57	85	290
Kleine Strandloper	<i>Calidris minuta</i>	6	0	3	0	3	0	3
Bonte Strandloper	<i>Calidris alpina</i>	450	908	3459	2285	1545	495	2565
Paarse Strandloper	<i>Calidris maritima</i>	13	45	38	34	31	30	50
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	0	6	55	12	20	2	65
Bokje	<i>Limnocryptes minimus</i>	5	18	10	17	11	7	33
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	406	665	776	365	416	595	756
Oeverloper	<i>Hypoleucos actitis</i>	12	16	10	8	8	5	19
Witgat	<i>Tringa ochropus</i>	51	67	40	20	23	60	60
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	580	610	737	713	711	729	510
Zwarte Ruiter	<i>Tringa erythropus</i>	15	10	6	16	17	22	77
Groenpootruiter	<i>Tringa nebularia</i>	17	1	0	1	0	1	22
Kokmeeuw	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	9119	15993	15659	20632	19698	11098	25264
Zwartkopmeeuw	<i>Ichthyaetus melanocephalus</i>	0	4	2	2	76	694	739
Stormmeeuw	<i>Larus canus</i>	214	1139	2589	2360	4984	1189	4536
Grote Mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	9	14	12	10	8	8	111
Zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>	763	1416	1541	1773	1719	642	2494
Pontische Meeuw	<i>Larus cachinnans</i>	12	9	10	17	21	13	20
Geelpootmeeuw	<i>Larus michahellis</i>	7	4	4	1	4	3	8

Vervolg tabel 2.

winterhalfjaar 2022/2023		Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Maart	Gemiddeld wintermaximum 2017/18 - 2021/22
Kleine Mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	1037	165	39	46	64	409	364
Roodkeelduiker	<i>Gavia stellata</i>	0	0	1	1	1	0	1
Ijsduiker	<i>Gavia immer</i>	0	2	2	0	0	0	1
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	32	30	26	50	55	56	50
Aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i>	4150	4202	3114	3227	3127	3148	4647
Dwergaalscholver	<i>Microcarbo pygmaeus</i>	0	0	0	1	0	1	0
Lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>	24	37	24	14	12	45	72
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	4	6	14	9	7	9	9
Kwak	<i>Nycticorax nycticorax</i>	0	0	0	0	0	7	1
Koereiger	<i>Bubulcus ibis</i>	387	311	37	35	68	60	60
Blauwe Reiger	<i>Ardea cinerea</i>	1370	1375	929	1265	1202	1147	1344
Grote Zilverreiger	<i>Ardea alba</i>	498	461	300	450	372	165	422
Kleine Zilverreiger	<i>Egretta garzetta</i>	112	106	50	41	54	40	94
Totaalaantal watervogels		17260	241777	298663	382243	277729	157526	

In Tabel 3 wordt voor elke maand het totaal aantal getelde watervogels in de verschillende regio's weergegeven. Dit aantal wordt uiteraard sterk bepaald door de oppervlakte aan geschikte habitats voor watervogels en de grootte van de regio. Daarnaast kunnen ook regio's met relatief lage totaal aantallen zeer goed scoren voor specifieke weinig algemene soorten.

GANZEN

Voor het eerst in bijna 15 jaar werd op geen enkele telling in 2022/23 de kaap van 10.000 **Grote Canadese Ganzen** gehaald. Of dit wijst op het begin van een effectieve populatiedaling valt echter nog af te wachten. Groepen in landbouwgebied kunnen immers gemakkelijk over het hoofd worden gezien. Dat zorgt vaak voor nogal wisselvallige telresultaten die het bepalen van trends op korte termijn bemoeilijken. Het haven- en poldergebied op Antwerpen Linkeroever bleef één van de belangrijkste overwinteringsgebieden in Vlaanderen met 700 tot 1000 ex. in de periode oktober-januari (o.a. 678 ex. op Putten Doel in okt). Net als vorige winter verbleven soms vrij grote groepen in de Polder Bazel-Kruibeke-Rupelmonde (tot bijna 450 in dec), in het Gentse (o.a. 460 op de spaarbekkens van Kluizen in okt), in de IJzerbroeken (tot 475 in dec) en in de Verdronken weiden in Ieper (tot 500 in okt).

Na de recordaantallen van vorige winter was bij de aantallen van **Brandgans** een terugval merkbaar, met een maximum dat niet hoger uitkwam dan 11.321 ex. in januari. Daarvan zat meer dan de helft op Antwerpen-Linkeroever (5831 ex.). Opvallend is de

Brandgans (Koen Devos).

Tabel 3. Totaal aantal getelde watervogels in de verschillende Vlaamse regio's tijdens het winterhalfjaar 2022/23.

2022/23	Oktober	November	December	Januari	Februari	Maart
Regio Westkust/IJzervallei	20716	33100	53805	99100	56895	26998
Regio Ieper	2134	2138	1735	1730	1142	723
Regio Middenkust	5380	10370	8812	20350	9435	5746
Regio Noord-West-Vlaanderen	33312	51509	76315	89430	68007	32449
Regio Zuid-West-Vlaanderen	4539	5261	7457	3854	3626	2451
Regio Gent en Kanaalzone	9450	13878	14440	17935	19127	7709
Regio Noord-Oost-Vlaanderen	4092	4886	5366	7791	3780	2802
Regio Schelde-Leie	4238	5405	6678	5499	4799	3295
Regio Scheldeland	883	1030	1448	1838	1303	689
Regio Vlaamse Ardennen	878	1288	3454	2038	1296	713
Regio Durme-Waasland	5400	9666	13088	12060	8086	5632
Regio Denderland	1643	2720	4188	3752	2410	2020
Regio Mechelen	3660	4767	5975	7348	4906	2079
Regio Lier	4576	5677	5191	5669	4416	3084
Regio Klein-Brabant	2695	3491	1939	4679	4775	2137
Regio Antwerpen	30326	38721	42646	52923	43923	28632
Regio Midden-Kempen	6006	8874	4882	5007	3470	2890
Regio Turnhoutse Kempen	4024	5921	4106	6244	5247	4136
Regio Leuven	1951	2335	1363	2167	2812	2065
Regio Noord-West-Brabant	4279	4045	5584	4186	2959	2176
Regio Oost-Brabant	4126	5050	3630	5848	4975	5195
Regio Noord-Limburg	1932	1272	1803	979	730	600
Regio Midden-Limburg	5427	5377	7121	7697	6184	4937
Regio Maasvallei	11046	14996	17637	14123	13426	8368

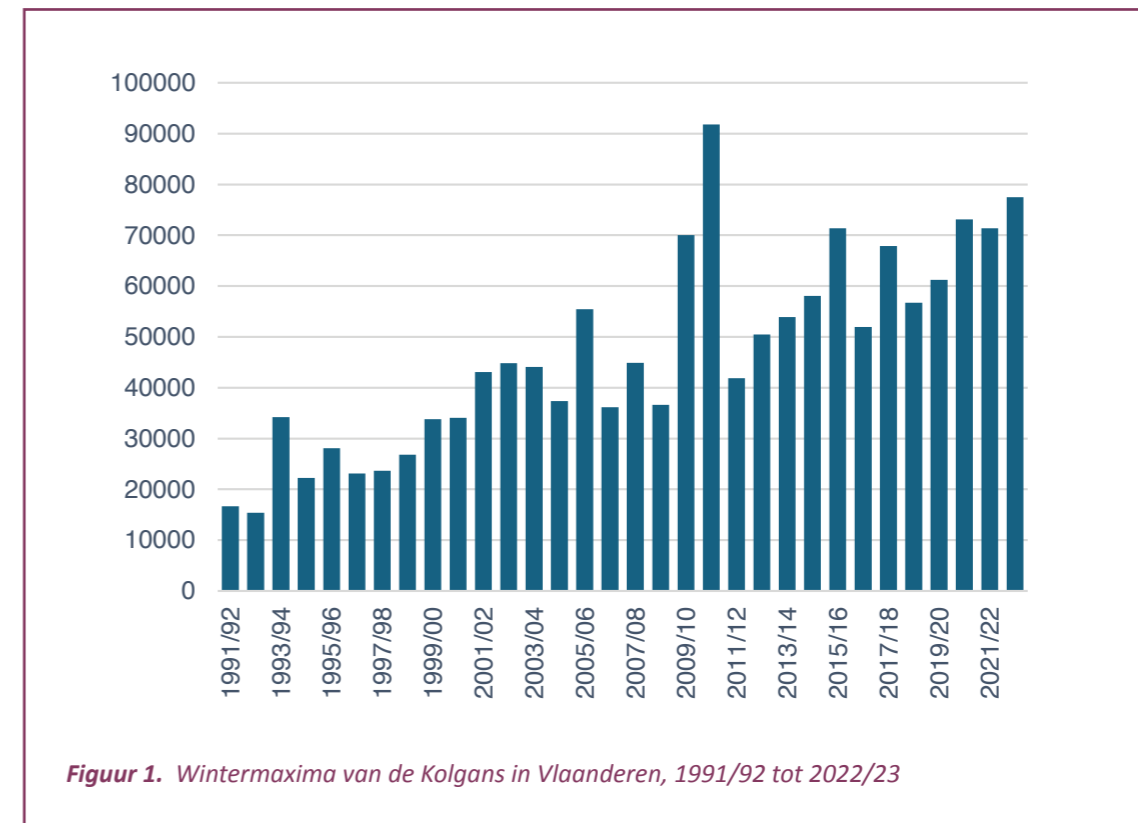
opwaartse trend in de Polder Kruikeke-Bazel-Rupelmonde met in februari een totaal van 873 exemplaren. In de Gentse regio werden totalen opgetekend van 1941 ex. in januari en 2387 in februari. De Reymeren in Merelbeke en de verschillende meerscomplexen in Drongen vormden er de belangrijkste pleisterplaatsen. In de Oostkustpolders bleef de soort onder het niveau van vorige winters. Het hoogste aantal betrof 2263 ex. in januari (waarvan ruim 1800 in de Uitkerkse Polder). In Limburg werden de meeste Brandganzen waargenomen in het Schulensbroek (tot 565 in jan) en langs de Grensmaas (350 in jan).

Het aantal **Grauwe Ganzen** in Vlaanderen was zeer vergelijkbaar met vorige winter. De piek van bijna 20.400 ex. viel in november. Het grootste deel van de Vlaamse populatie hield zich traditiegetrouw op in de Oostkustpolders (resp. 3814 en 3158 in okt en dec), op Antwerpen-Linkeroever (tot 3825 in dec) en langs de Grensmaas (3445 in nov). Voor het overige komt de soort steeds meer verspreid voor over Vlaanderen, met op tal van plaatsen groepen van enkele honderden exemplaren.

Enigszins verrassend werd de geleidelijk dalende trend van **Kleine Rietgans** tot stilstand gebracht in de winter 2022/23, met aantallen die in december en januari opliepen tot resp. 24.285 en 23.513 exemplaren. Zoals gewoonlijk bleef de verspreiding grotendeels beperkt tot de Oostkustpolders, maar de exploratie van nieuwe foerageergebieden in de ruime omgeving zette zich verder. Vooral tijdens de januari-telling werden grotere groepen geteld in de regio Moere-Leffinge-Zande (5450), de omgeving van Eernegem-Zedelgem (500) en enkele gebieden aan de Westkust (ruim 300).

Bij **Toendrarietgans** was er sprake van een opvallend hoog novemberaantal (7255), terwijl in de daaropvolgende wintermaanden eerder lage aantallen werden genoteerd. De telling in november liet vooral in de noordoostelijke helft van Vlaanderen enkele grote groepen optekenen, zoals in de omgeving van Brecht-Rijkevorsel-Sint-Lenaerts (1865), de Grote Zandut van Mol (2180), de Turnhoutse Kempen (805) en langs de Grensmaas (2202 op Klauwenhof). In het westen van Vlaanderen was eerder sprake van bescheiden aantallen, zoals in de IJzervallei (tot 347 in jan) en het Oost-Vlaams Krekengebied (475 in jan).

Voor de derde winter op rij werden tot meer dan 70.000 **Kolganzen** geteld (Figuur 1). Het januaritotaal van 77.452 ex. is zelfs het tweede hoogste aantal ooit geteld tijdens de midmaandelijke tellingen. Ongeveer de helft daarvan zat in de IJzervallei en de Westkustpolders (38.702). In de Oostkustpolders verbleven zowel in januari als februari ruim 23.000 Kollen. Buiten de kustregio werden behoorlijke aantallen vastgesteld in de Antwerpse Kempen (tot 5711 in januari), op Antwerpen Linkeroever (3182 in dec),

Figuur 1. Wintermaxima van de Kolganzen in Vlaanderen, 1991/92 tot 2022/23

langs de Grensmaas (3086 in dec) en in het Oost-Vlaamse Krekengebied (2720 in jan).

Bij **Nijlganzen** zagen we een voor deze soort typisch seizoenaal patroon met een hoog oktoberaantal van ruim 5200 ex., gevolgd door een afname in november en daarna relatief lage winteraantallen. Tijdens de midmaandelijke watervogeltellingen werden in diverse gebieden verspreid over Vlaanderen soms vrij grote groepen vastgesteld, zoals op de Vijvers van Roosbeek (390 in okt), het Klauwenhof (250 in okt) en Hoch ter Bampd (222 in dec) langs de Grensmaas, de Bezinkingsputten van Tienen (229 in jan), het Krekengebied nabij Sint-Jan-in-Eremo (206 in nov) en de Ohio-vijver in Oudenaarde (224 in nov).

ZWANEN

In oktober bleef de aanwezigheid van **Kleine Zwanen** in Vlaanderen beperkt tot het Antwerpse Linkeroevergebied. De eerste exemplaren werden er gezien op 15/10. Het maandmaximum bedroeg 14 ex. op 25/10. Pas vanaf 10/11 doken ook kleine groepjes op in andere overwinteringsgebieden, zoals in het Oost-Vlaamse Krekengebied, de IJzervallei, de omgeving van Oedelem en op diverse plaatsen in de Kempen. Met 42 ex. op 20/11 bleef Antwerpen-Linkeroever met voorsprong de belangrijkste pleisterplaats.

December bracht weinig tot geen extra Kleine Zwanen naar Vlaanderen. Midden december werden niet veel meer dan een 50-tal exemplaren gemeld (extra losse waarnemingen inbegrepen). Begin januari verschenen op diverse plaatsen voor het eerst wat grotere aantallen, met als uitschieter een groep van 72 bij Weelde. Als we alle (losse) gegevens van 02/01 en 03/01 samenleggen, komen we aan een Vlaams totaal van 165 tot 200 exemplaren. Dat komt goed overeen met het resultaat van de midwintertelling rond midden januari. De watervogeltellingen leverden een totaal van 108 ex. op, maar met aanvulling van gegevens van buiten de telgebieden kan dit opgetrokken worden tot minstens 181. De piek voor 2022/23 viel kort na het telweekend. Op 18 en 19/01 werden grotere groepen gemeld in Middelburg (76), Poppel (90) en Alveringem (74). Samen met de telgegevens van andere gebieden wordt dan een totaal van minstens 292 ex. bekomen. Vanaf de laatste decade van januari ging het snel bergafwaarts met het aantal Kleine Zwanen in Vlaanderen. In februari werden zelfs nauwelijks nog groepjes van meer dan 10 ex. waargenomen. De midmaandelijkse telling leverde nog 34 ex. op.

Na een periode van gestage groei lijkt het aantal **Knobbelzwanen** de laatste winters wat te stabiliseren, met een wintermaximum dat rond de 1000 exemplaren ligt. Ook de status van de vallei van de Grensmaas als belangrijkste pleisterplaats bleef in 2022/23 gehandhaafd, met zowel in december als januari een totaal van 314 exemplaren. Grote groepen werden o.a. gezien in de uiterwaarden van Heppeneert (tot 117 in jan), op Hoch ter Bampd (65 in jan) en op Klauwenhof (62 in okt). In de IJzerbroeken verbleven maximaal 105 ex. in januari. Elders in Vlaanderen bleven concentraties van meer dan 20 zwanen beperkt tot de Kleiputten van Rijkevorsel-Brecht (tot 40 in dec), het Goor in Dessel (24 in okt) en enkele vijvers in de Dijlevallei (31 in Oud-Heverlee-Noord in okt en 27 in de Grote Bron te Neerijse in dec).

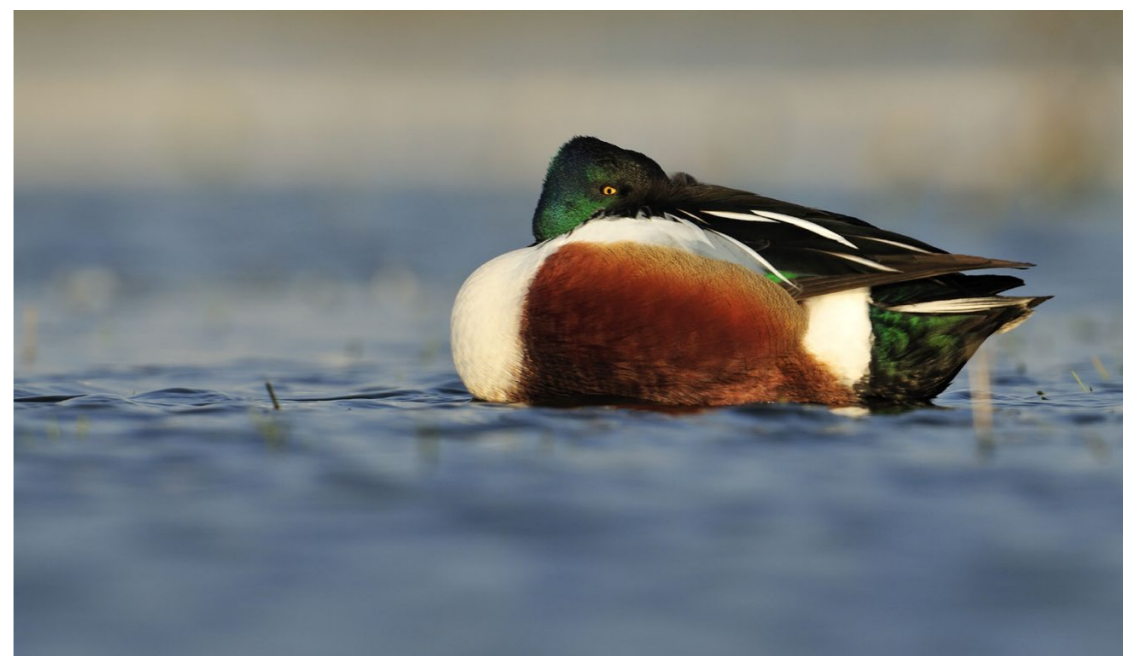
ZWEMEENDEN

In de eerste helft van het winterhalfjaar werden relatief lage aantallen van **Bergeend** genoteerd (max. 1600 in dec), daarna oplopend tot boven de 3000 (max. 3578 in feb). Dit patroon deed zich ook voor op Antwerpen-Linkeroever, waar de aantallen piekten in februari (568) en maart (734). Meer landinwaarts langs de Zeeschelde verbleven tijdelijk behoorlijk wat Bergeenden in het Groot Schoor en Grote Wal bij Hamme (samen 414 in feb). In de kustregio was vooral Het Zwin belangrijk voor deze soort (ca. 300 in nov-jan). In de IJzermondig bij Nieuwpoort werden nooit meer dan 177 ex. (okt) geteld. Ook in de IJzerbroeken bleven de aantallen eerder bescheiden, met uitzondering van januari toen in totaal 535 ex. werden vastgesteld tijdens een

inundatieperiode. De vorst in december leidde dan weer tot een concentratie van ruim 250 ex. op het Rodenhuizedok in de Gentse Kanaalzone.

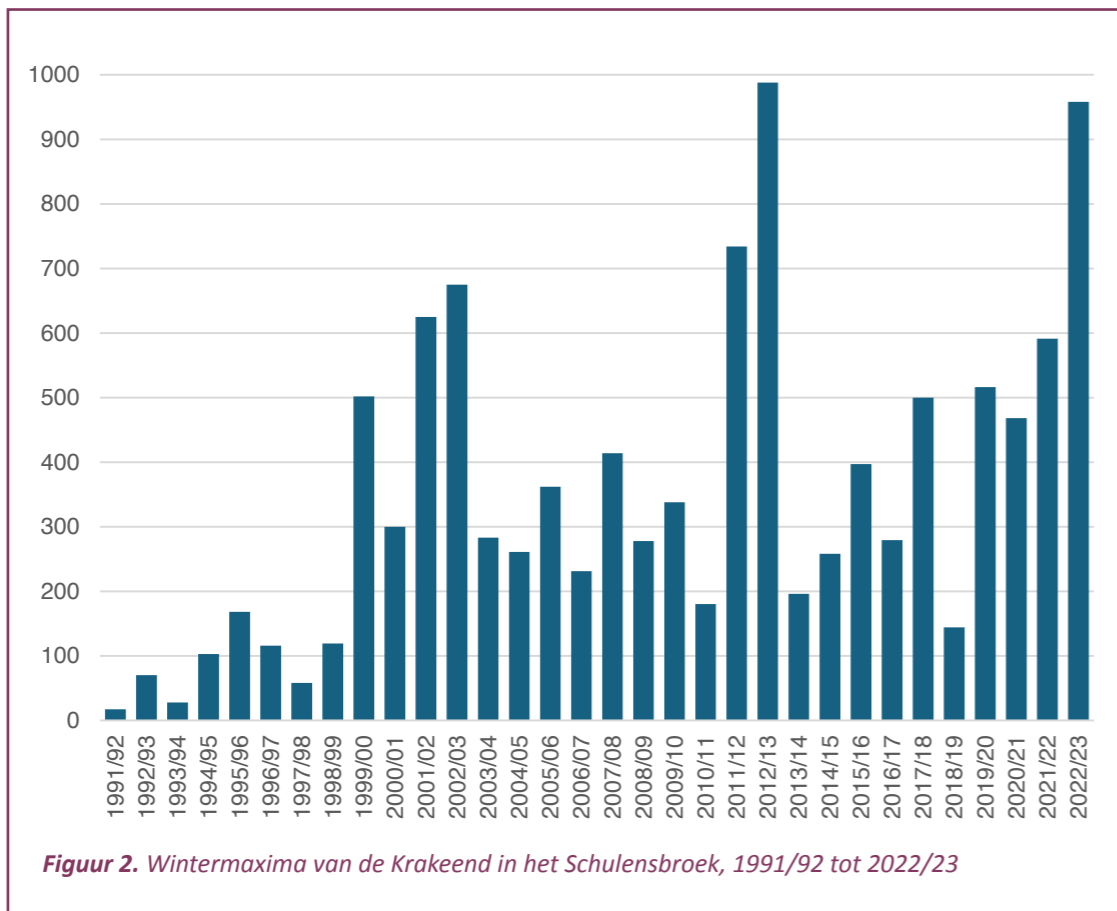
Slobeenden deden het opnieuw goed in Vlaanderen, met maandelijkse totalen die geregeld de kaap van 4000 overschreden (tot 5146 in maart). Antwerpen-Linkeroever bevestigde als één van de belangrijkste pleisterplaatsen. In oktober en maart werden hier totalen van resp. 947 en 807 ex. genoteerd. De Verrebroekse Plassen (tot 428 in nov), Doelpolder Noord (319 in okt) en Drijdijk (283 in jan) lieten de grootste groepen optekenen. Ook Blokkersdijk (tot 418 in okt) en De Kuifeend (253 in nov) waren in trek bij deze soort. In het westen van Vlaanderen werden de hoogste aantallen genoteerd in het Blankaartgebied en de IJzerbroeken (resp. 830 en 850 in dec en jan), en in de Uitkerkse Polder (tot 503 in maart). Vermeldenswaard is ook de aanwezigheid van 302 ex. op het Donkmeer te Berlare tijdens de decembertelling.

Met een maximum van 13.357 exemplaren bleef het aantal **Krakeenden** net iets onder het hoge niveau van de twee vorige winters. De algemeen stijgende trend blijft echter onmiskenbaar. In een aantal gebieden kunnen de aantallen sterk fluctueren van jaar tot jaar, wellicht vooral als gevolg van wisselende voedselomstandigheden. Een treffend voorbeeld is De Kuifeend te Oorderen waar in november 2021 nog bijna 1300 ex. werden geteld, terwijl de midmaandelijkse tellingen deze winter nooit meer dan enkele tientallen exemplaren opleverden. Ook op de verschillende forten in de Antwerpse

Slobeend (Yves Adams/Vilda).

regio werden nooit de aantallen van vorige winters gehaald. De gebieden op Antwerpen Linkeroever deden het wel goed. In januari werd daar een totaal van bijna 1100 ex. bereikt, waarvan 700 op Drijdijk. De volledige Zeeschelde totaliseerde nooit meer dan 866 ex. in december. Verhoudingsgewijs waren de aantallen op de Zenne minstens zo belangrijk (resp. 471 en 152 in dec en jan). Er pleisterden doorheen de winter ook behoorlijk veel Krakeenden in regio Lier, met bijvoorbeeld bijna 500 ex. in de zone tussen Grote en Kleine Nete in januari. In Limburg deed de soort het zeer goed in Schulensbroek (tot 958 in feb), maar de grote jaarlijkse fluctuaties blijven daar een opvallend fenomeen (Figuur 2). De vele plassen langs de Grensmaas haalden een vergelijkbaar totaal in december en januari (resp. 1050 en 927). In Oost-Vlaanderen zagen we dezelfde topgebieden als vorige winter naar voor komen: de Gentse Kanaalzone (773 in dec), de Bourgoyen-Ossemeersen in Drongen (304 in feb) en de Kallemoeie in Nazareth (374 in dec). In West-Vlaanderen lijkt de soort vooral te profiteren van natuurontwikkeling o.a. het Blankaartgebied en de IJzerbroeken (tot 513 in dec), Kwetshage in Varsenare (271 in jan) en de Assebroekse Meersen (252 in feb).

Van **Smient** werden tijdens de midmaandelijke tellingen in 2022/23 over het algemeen relatief lage aantallen geteld, maar in januari werd dan toch de kaap van 40.000 net overschreden. Dat is tegenwoordig een vrij normaal wintermaximum voor Vlaanderen. Dat aantal werd gehaald mede dankzij het gedeeltelijk overstromen van de IJzerbroeken, wat zoals gewoonlijk tot heel wat aantrekkelijke voedselgronden voor Smienten leidde. In totaal werden hier tijdens de midwintertelling 17.726 ex. geteld, met daarnaast ook nog eens 1295 ex. in de Handzamevallei. In de volledige Oostkustpolders werd in de periode december-februari een vrij constant aantal van 10.000 tot ruim 12.000 exemplaren vastgesteld. Meer dan de helft daarvan zat in de Uitkerkse Polder (tot 6980 in dec en 6031 in feb). In de polders rond Damme werden in februari tot bijna 2500 ex. geteld en op de Put van Vlissegem pleisterden in december 1100 exemplaren. Een andere goede Smienten-regio was traditioneel Antwerpen-Linkeroever, met in januari en februari totalen van resp. 4705 en 3664 exemplaren. De grootste aantallen in het diepere binnenland betroffen 459 ex. in de Bourgoyen-Ossemeersen en 420 in de Bazelse Polder, telkens in maart.

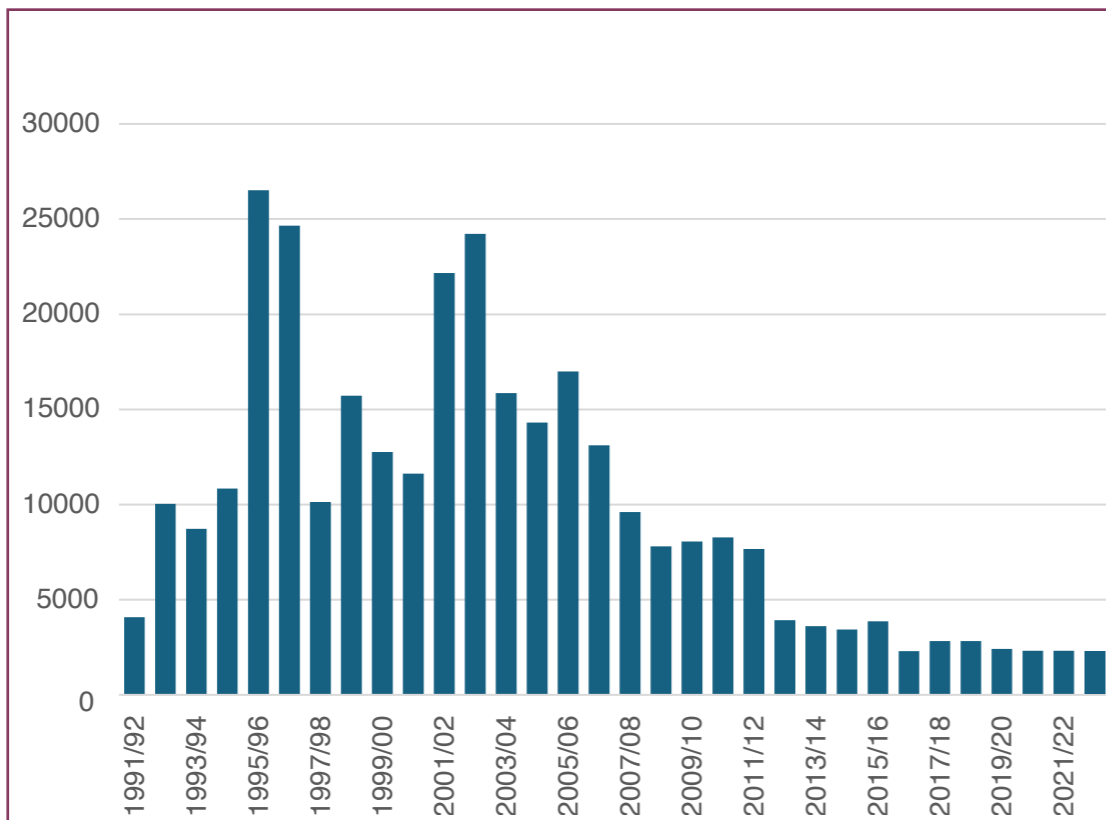
Het novemбераantal van **Wilde Eend** was het laagste sinds begin de jaren 1990 (nauwelijks 31.000), maar in december was een forse doch tijdelijke stijging merkbaar tot bijna 51.000 exemplaren. Dat relatief hoge aantal kan minstens gedeeltelijk toegeschreven worden aan de vorstperiode die voorafging aan de telling en ertoe geleid heeft dat eenden zich concentreerden op (deels) ijsvrije wateren waar ze gemakkelijker te tellen waren, zoals op rivieren als de IJzer (2669 in totaal), de Zeeschelde (1813) en de Bovenschelde (1114). Ook in Het Zwin in Knokke (1278) en op Wijvenheide in Zonhoven (1030) werden toen opmerkelijk veel Wilde Eenden geteld.

Het aantal getelde **Pijlstaarten** in Vlaanderen liep op tot 916 in januari en 972 in februari. Op Antwerpen-Linkeroever werden in vier van de zes telmaanden meer dan 100 ex. genoteerd, met een uitschieter van 219 ex. in januari. Dat is wel nog altijd aanzienlijk lager dan de aantallen in de vorige winter. Een opvallend cijfer zijn de 177 ex. die in januari in het Klein Broek in Temse verbleven. Het rivierengebied in regio Mechelen blijft nog altijd één van de betere gebieden voor Pijlstaart, met in de periode november-februari steevast 100 tot ruim 160 exemplaren. Natte graslandcomplexen waren ook deze winter in trek, zoals bleek uit de aantallen in de IJzerbroeken (160 in maart), het Schulensbroek (104 in maart) en de Gentbrugse Meersen (104 in feb). In de kustregio werden de meeste Pijlstaarten gezien in de Achterhaven van Zeebrugge (62 in dec) en de IJzermondning in Nieuwpoort (54 in dec).

Met een wintermaximum van 15.293 kon de **Wintertaling** het hoge niveau van de winter 2021/22 niet vasthouden. Dat komt voor een groot deel door de lagere aantallen in het Blankaartgebied en de IJzerbroeken, hoewel de 3435 ex. in januari nog steeds een zeer respectabel aantal is naar Vlaamse normen. Aan de Oostkust waren de Uitkerkse Polder (tot 1275 in nov) en de Zeebrugse Achterhaven de belangrijkste gebieden (551 in nov). Op de Zeeschelde tussen Gent en Zandvliet zaten iets meer Wintertalingen dan vorige winter. Zowel in december als februari werden hier rond 1480 ex. geteld. Op Antwerpen-Linkeroever viel het wintermaximum in januari (1698). We vermelden ook nog de grote groep die in december in Bichterweert in de Grensmaasvallei (1143) werd waargenomen.

DUIKEENDEN EN ZAAGBEKKEN

De maandtotalen van **Tafeleend** in oktober, november, december en februari waren de laagste sinds de jaren 1980. Alleen in januari (2307 ex.) werd een vergelijkbaar niveau als in voorgaande winters gehaald, maar ook dat kan als ondermaats worden

Figuur 3. Wintermaxima van Tafeleend in Vlaanderen, 1991/92 tot 2022/23.

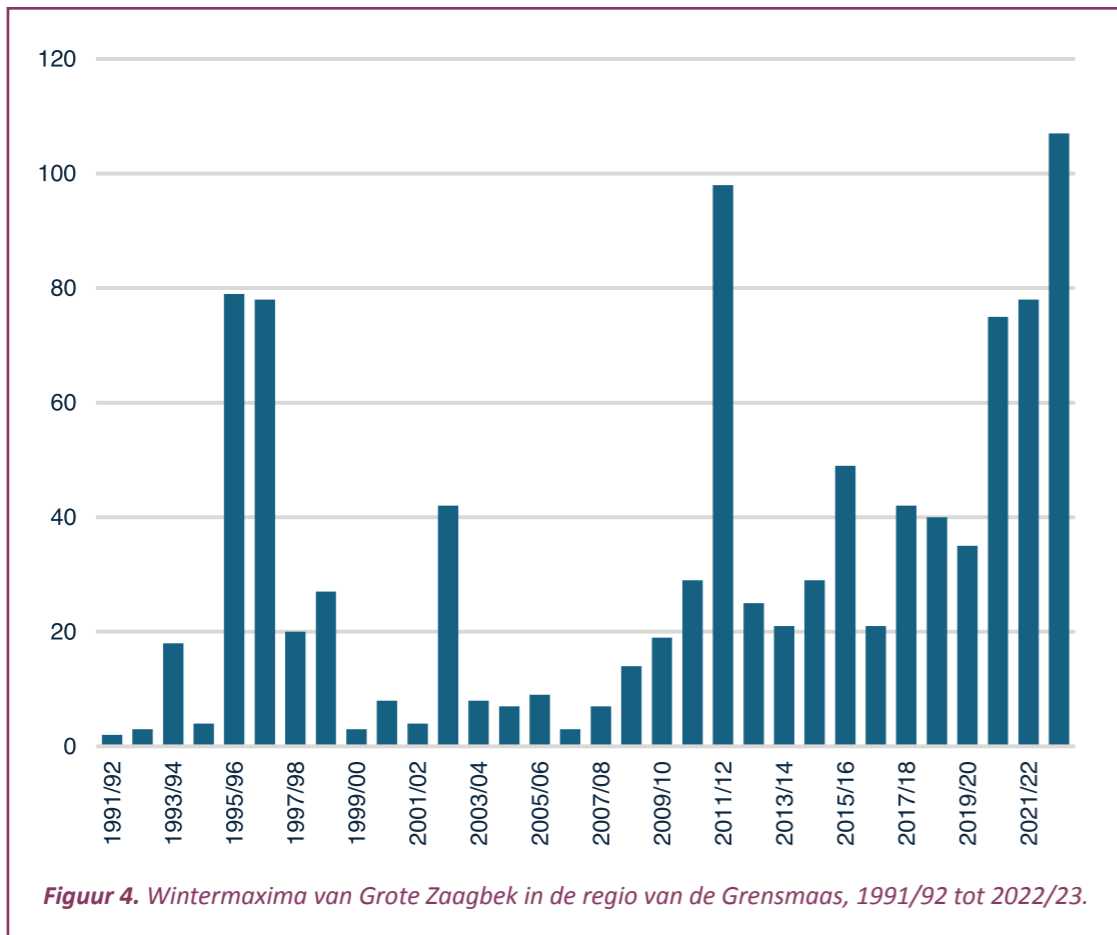
beschouwd (Figuur 3). Dat in amper vier gebieden meer dan 200 Tafeleenden werden geteld, spreekt ook boekdelen. Het gaat om de Verrebroekse Plassen (tot 352 in jan), het AWW Spaarbekken bij Oelegem (205 in dec), Wijvenheide in Zonhoven (233 in nov) en De Gavers in Harelbeke (237 in dec).

De dalende lijn in het aantal overwinterende **Kuifeenden** in Vlaanderen zette zich verder. In heel wat maanden werden laagtere records genoteerd. Alleen de decembertelling scoorde met een totaal van bijna 8200 ex. iets beter dan in voorgaande jaren. De spaarbekkens van Kluzen handhaafden hun status als belangrijke pleisterplaats (met o.a. 559 ex. in okt en 610 in nov), maar met een opvallende verschuiving tijdens de vorstperiode in december naar het Rodenhuizedok waar 1006 ex. werden geteld. Ook in andere gebieden waar open water beschikbaar bleef, werd toen vaak een opvallende maar tijdelijke aantalspiek vastgesteld, zoals op de Ekerse Put (469), de Kleiputten Hofstraat in Temse (408) en de grindplas van Kessenich (416). Andere belangrijke pleisterplaatsen voor deze soort waren nog De Gavers bij Harelbeke (tot 478 in dec) en de Netevallei tussen Lier en Duffel (422 in okt).

In de periode december-februari werden telkens tussen 100 en 150 **Brilduikers** geteld. Daarmee wordt het lage niveau van vorige winters bestendig. Eigenlijk is alleen de vallei van de Grensmaas nog betekenisvol als Vlaams overwinteringsgebied. In december en februari werden hier nog respectievelijk 83 en 88 ex. geteld, met Bichterweert (tot 74 in feb) en Klauwenhof (21 in dec) als belangrijkste pleisterplaatsen. Daarnaast waren er slechts twee gebieden in Vlaanderen waar meer dan 10 Brilduikers werden waargenomen: de Spuikom in Oostende (tot 22 in dec) en de Hoge Dijken in Roksem (resp. 11 en 12 in jan en maart).

Als men in Vlaanderen **Nonnetjes** wenst te zien, dan zijn de opties tegenwoordig beperkt. De meeste kans maak je langs de Grensmaas (resp. 32 en 24 in dec en jan) en op Antwerpen-Linkeroever (resp. 10 en 13 in dec en feb). Buiten deze twee gebieden werd de soort tijdens de midmaandelijke tellingen slechts op een handvol locaties opgemerkt (met nooit meer dan 2 tot 4 exemplaren).

Het wintermaximum van 199 **Grote Zaagbekken** is het hoogste sinds 2012, hoewel van een echt structurele toename geen sprake is. De verspreiding in Vlaanderen is de laatste jaren meer en meer beperkt tot de oostelijke provincies. De belangrijkste pleisterplaats zijn de plassen langs de Grensmaas, waar alles samen tot maximaal 107 ex. werden geteld in februari, een nieuw record voor de midmaandelijke tellingen in dit gebied (Figuur 4). De grootste groepjes werden gemeld in Kessenich (38 in feb),

op Bichterweert (37 in feb) en op Houbenhof (35 in feb). In het noorden van Limburg en Antwerpen komt de soort nog frequent voor op de vele plassen en kanalen in de omgeving van Lommel (tot resp. 25 en 26 ex. in jan en feb) en Mol (tot 24 in dec). Iets westelijker komt de soort nog frequent voor in de regio Lier (36 in jan en feb) en in het Antwerpse (in totaal 15 tot 20). De tellingen leverden in West-Vlaanderen slechts vijf meldingen op, telkens van 1 exemplaar.

BLESHOENDERS

De meeste **Waterhoenen** werden geteld in november en december (bijna 4800), gevolgd door een opvallende afname in januari (3900) waar we niet onmiddellijk een verklaring voor hebben. De soort werd in ruim 600 telgebieden vastgesteld, maar zelden met meer dan enkele tientallen exemplaren. Grotere aantallen worden vaak vastgesteld langs rivieren zoals Leie en Dender, maar ook in meersgebieden, parken en tal van andere habitats is het Waterhoen nog steeds een courante verschijning.

De aantallen van **Meerkoet** lagen volledig in lijn met die uit vorige winters. Het win-

termaximum van 25.170 exemplaren werd bereikt in december. In tal van gebieden werden groepen van enkele honderden vogels gemeld. In de nazomer en herfst kunnen dit voedselrijke plassen met een rijk ontwikkelde onderwatervegetatie zijn, maar doorgaans treffen we Meerkoeten aan waar een combinatie van open water en lage grasvegetaties aanwezig is. Dit kunnen rivieren en kanalen zijn, maar evengoed parken en poldergebieden. Het hoogste aantal werd gemeld in De Gavers te Harelbeke, waar in de periode oktober-december tussen 1000 en bijna 1300 ex. verbleven.

FUTEN

Er werden maximaal 975 **Dodaarzen** geteld in november. Op de Spuikom te Oostende - zowat het belangrijkste overwinteringsgebied in Vlaanderen - pleisterden er tot 48 ex., maar dat is minder dan de helft van het piekaantal van 120 dat vorige winter werd vastgesteld. Andere gebieden met relatief veel Dodaarzen waren o.a. de Put van Vlissegem (tot 45 in okt), de Netevallei te Lier-Duffel (46 in dec) en het Park van Ter-vuren (44 in nov).

Zoals zo vaak in recente winters kwam het aantal **Futen** in Vlaanderen niet veel hoger uit dan een 2000-tal exemplaren. Echt grote concentraties zijn hier sowieso ook schaars, de Noordzee even buiten beschouwing gelaten. Het zijn vooral een aantal regio's met veel (kunstmatige) plassen die regelmatig wat grotere aantallen laten op-

Georde Fuut (Yves Adams/Vilda).

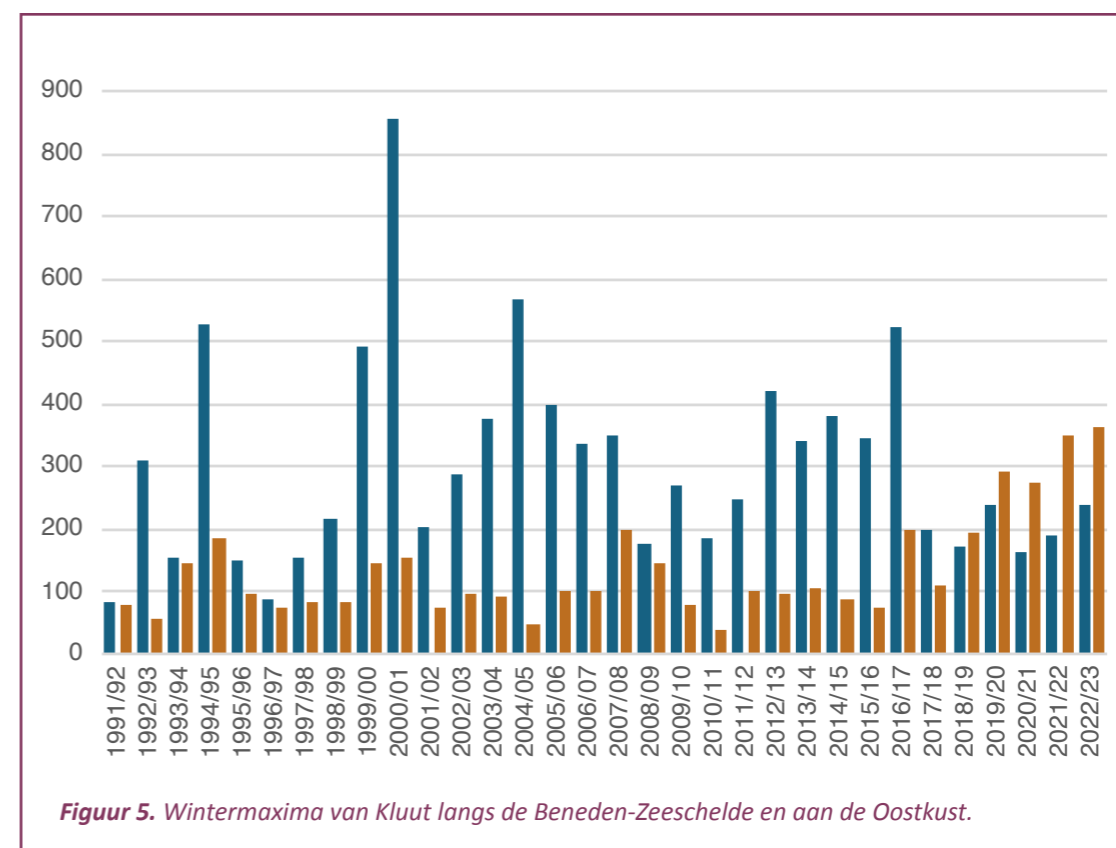
tekenen, zoals de vallei van de Grensmaas (in totaal 200 tot 270 doorheen de winter) en het Molse Zandputtengebied (tot 239 in dec). Ook het havengebied van Zeebrugge herbergt elke winter een mooi aantal Futen (tot 289 in dec), net als Antwerpen Linkeroever (o.a. 141 op Doeldok in dec en 54 op de Verrebroekse Plassen in nov). Opvallend zijn ook de 112 ex. op het Spaarbekken van Broechem in december.

De hoogste aantallen van **Geoorde Fuut** werden genoteerd in oktober (62) en maart (160). In de wintermaanden ging het hooguit om 5 tot 11 exemplaren. De pleisterplaatsen in oktober en maart verschilden nogal van elkaar. Midden oktober waren dat in de eerste plaats Doelpolder Noord (29), de Spuikom van Oostende (28), de Put Rauw in Mol (16) en de Spaarbekken van Kluizen (15). In maart zaten telkens tussen 20 en 30 Geoorde Futen op het Spaarbekken van Woumen-Merkem, in het Suikerpark in Veurne, op de Hoge Dijken in Roksem en op Het Vinne in Zoutleeuw.

STELTLOPERS

Het aantal **Scholeksters** haalde gedurende ganse winter een vrij constant niveau van 2100 tot 2500 exemplaren. Het lagere aantal in december is wellicht het gevolg van een aantal ondertellingen aan de kust. Op de hoogwatervluchtplaats aan de IJzermonding in Nieuwpoort werden in oktober en november resp. 793 en 785 ex. geteld, maar daarna volgde een geleidelijke daling in de loop van het winterhalfjaar. De hoogste aantallen aan de Middenkust werden in november (619) en januari (625) gemeld. Aan de Oostkust liepen de aantallen niet hoger op dan 750 tot 800 exemplaren. Dat is wat minder dan vorige winter, vooral door de lagere aantallen in en rond het havengebied van Zeebrugge (tot max. 456 in feb). In het Zwin in Knokke werden bij hoog water maximaal 406 ex. genoteerd in november. Langs de Beneden-Zeeschelde nabij Antwerpen verbleven in de eerste winterhelft ca. 160-190 Scholeksters, daarna stijgend tot ca. 270 in januari en 370 in februari.

Kluten deden het opnieuw goed, met de hoogste winteraantallen in december (497) en januari (416). In het Zwin te Knokke lagen de aantallen nog hoger dan vorige winter (resp. 361 en 324 in dec en jan). De stijgende trend aan de Oostkust als gevolg van de uitbreiding van het Zwin laat zich duidelijk zien in Figuur 5. Langs de Beneden-Zeeschelde is de laatste jaren eerder sprake van relatief lage aantallen. Deze winter werden de meeste Kluten er geteld in december (133) en februari (145). Op de telling in maart werden in Vlaanderen tot ruim 650 Kluten geteld. Toen werden ook al meerdere groepjes van enkele tientallen exemplaren waargenomen buiten de schaarse overwinteringsgebieden, vooral in de polders en op Antwerpen-Linkeroever.

Figuur 5. Wintermaxima van Kluut langs de Beneden-Zeeschelde en aan de Oostkust.

In oktober werden in totaal 144 **Bontbekplevieren** geteld in Vlaanderen. De verspreiding beperkte zich zoals gewoonlijk tot slechts enkele gebieden, met name het Zwin in Knokke (tot 96 in dec), de IJzermonding in Nieuwpoort (49 in okt) en de Beneden-Zeeschelde (12 in okt en jan). In bepaalde jaren is reeds doortrek merkbaar tijdens de telling in maart, maar daar was dit keer geen sprake van (amper 6 ex.).

Na de Vlaamse recordaantallen van vorige winter werd het aantal **Kieviten** in 2022/23 weer tot meer 'normale' proporties herleid. De piek werd in januari bereikt en bedroeg net geen 35.000. De vorstperiode in december zorgde tijdelijk voor een massale wegtrek in Vlaanderen. Er werden in die maand nog amper 5600 ex. geteld. De belangrijkste overwinteringsgebieden waren traditioneel in de kustregio's te vinden. In de IJzerbroeken werden in januari en februari resp. 10.818 en 8415 ex. genoteerd. De Handzamevallei telde maximaal 2335 ex. in januari. In de Westkustpolders werden ook grotere groepen gezien in De Moeren bij Veurne (1985 in okt) en nabij Wulpen (1160 in nov). De poldergebieden aan de Oost- en Middenkust lieten in januari een totaal van 13.000 Kieviten optekenen, met de Uitkerkse Polder (tot 6208 in jan) en het Pompje bij Oudenburg (3400 in jan) als belangrijkste pleistergebieden. De natuurgebieden op

Antwerpen-Linkeroever waren in januari en februari samen goed voor zo'n 2700 tot 2900 exemplaren.

De eerste tellingen van het winterhalfjaar leverden slechts lage aantallen **Goudplevieren** op, mede door de vorstperiode in december. In januari en februari werden resp. 4181 en 3693 ex. geteld, waarvan het overgrote deel in de IJzerbroeken (resp. 2992 en 3255). In de Kustpolders werden her en der kleinere groepen van enkele tientallen tot enkele honderden gezien, zoals in de Uitkerkse Polder (tot 635 in nov), de polders rond Boitshoeke en Wulpen (600 in nov) en de Puidebroeken in Middelkerke (350 in nov). Het maximum op Antwerpen-Linkeroever bedroeg 130 ex. in oktober.

In de periode december-februari lag het aantal **Zilverplevieren** langs de Vlaamse kust telkens boven de 200 (max. 276 in januari). De verspreiding beperkte zich grotendeels tot het Zwin in Knokke (tot 192 in jan), de IJzermonding te Nieuwpoort (82 in jan) en de haven van Zeebrugge (14 in okt).

Bij de **Wulp** was het wachten tot januari (7948) en februari (6069) voor aantallen die de vergelijking met vorige winters konden doorstaan. De Oostkust-regio nam in beide maanden resp. 2423 en 2309 ex. voor haar rekening. De Uitkerkse Polder was daar met ruime voorsprong de belangrijkste pleisterplaats (tot 1451 in jan). Aan de Westkust verbleven de meeste Wulpen in de IJzerbroeken (tot 1079 in jan), maar zijn ook de 460 ex. in januari in de Waleweiden tussen Keiem en Schore het vermelden waard. Op de januari-telling werden ook opvallend veel Wulpen gemeld in de regio Gent en Kanaalzone (818, waarvan de helft aan de Kluizendokken) en in het Oost-Vlaams Krekengebied (985). In de omgeving van Beneden-Zeeschelde viel de piek in februari, toen in totaal ruim 700 ex. werden geteld (linker- en rechteroever samen).

In de winterperiode was de aanwezigheid van **Grutto's** beperkt tot het Zwin in Knokke, maar dat waren er niet meer dan een 10-tal. De ruim 60 ex. in februari waren al een voorbode van de voorjaarstrek die zich pas in maart echt doorzette. Midden maart werden net geen 3000 ex. geteld, waarvan ruim 2000 in de IJzerbroeken. Op andere plaatsen in de Kustpolders ging het om beduidend kleinere groepen, zoals in de Uitkerkse Polder (116) en het Pompje bij Oudenburg (104). In de natuurgebieden op Antwerpen-Linkeroever werden alles samen 204 ex. waargenomen.

In november werden iets meer dan 1000 **Steenlopers** geteld en dat lijkt tegenwoordig zowat de bovengrens te zijn van de overwinterende populatie langs de Vlaamse kust. Het feit dat de soort alleen in november is geteld in en rond Blankenberge (210

Zilverplevier (Yves Adams/Vilda).

ex.) verklaart voor een groot deel waarom de Vlaamse totalen in de andere maanden beduidend lager liggen. Vooral in december was er een opvallende terugval waarvan niet helemaal duidelijk is of ergens groepen Steenlopers over het hoofd zijn gezien. Sowieso liggen de aantallen doorgaans wat lager in de echte wintermaanden. Dat was duidelijk ook het geval aan de IJzermonding te Nieuwpoort waar de hoogste aantallen werden gezien in oktober (420) en november (345), net als aan de Middenkust tussen Westende en De Haan (resp. 468 en 451). In deze laatste regio viel de piek overigens in maart (571). Aan de Oostkust verbleven de meeste Steenlopers in het Zwin te Knokke (tot 97 in dec). Tellingen in het havengebied van Zeebrugge leverden nooit meer dan een 20-tal ex. op.

Het was een zeer bescheiden winter wat aantallen **Kemphanen** betreft. In de eerste helft van het winterhalfjaar werden er nauwelijks enkele tientallen geteld. In de periode januari-maart liep dit op tot 300 à 400. Het gros daarvan zat traditioneel in de IJzerbroeken (tot resp. 207 en 220 in jan en feb). Vooral in maart werden her en der kleine groepjes gemeld in de Kustpolders, o.a. in de Uitkerkse Polder (58), Bunkerweiden in Vlissegem (28) en de Schorreweide in Oudenburg (21). Op Antwerpen-Linkeroever

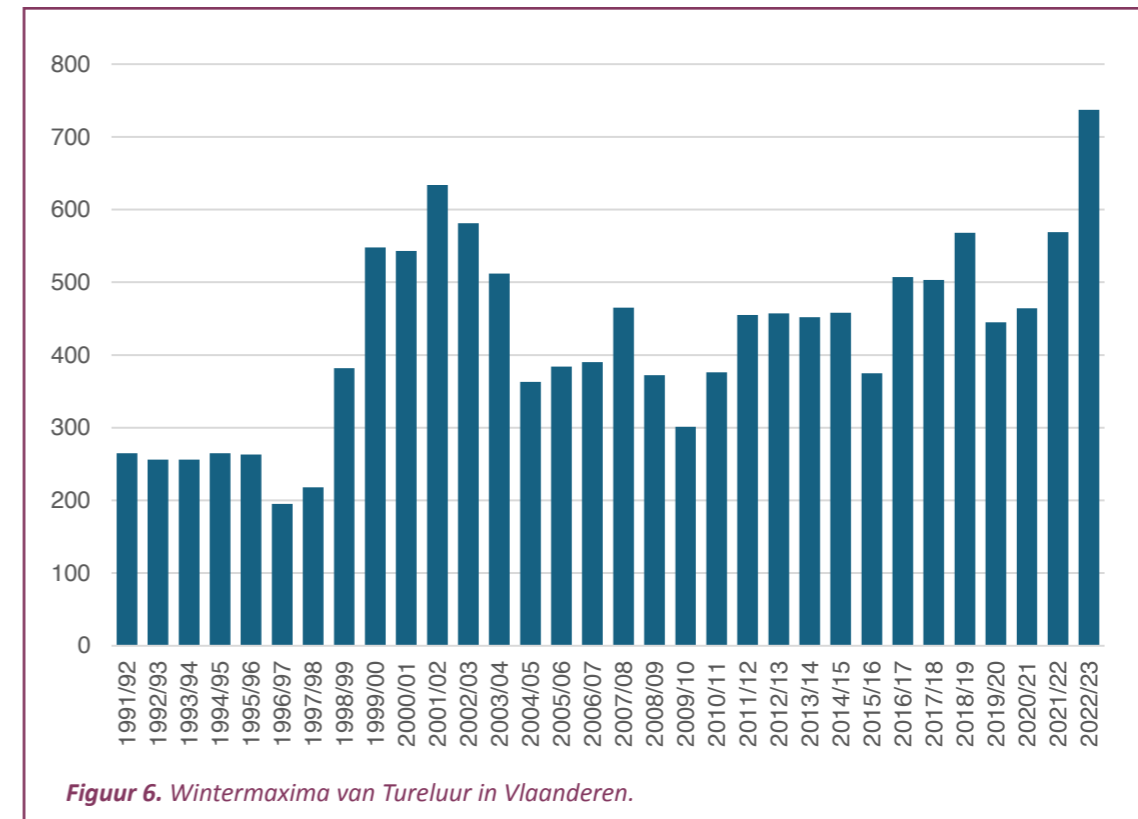
viel het wintermaximum van 50 ex. in januari. Meer landinwaarts waren de 34 ex. in de Bourgoyen-Ossemeersen bij Drongen (feb) het opvallendst.

Steltlopers langs de kust werden net als in vorige jaren opgevolgd via maandelijkse hoogwatertellingen. Daarbij werden bijzonder weinig **Drieteenstrandlopers** opgemerkt. In oktober en november ging het nog om resp. 118 en 161 exemplaren (vooral geconcentreerd aan de Middenkust), maar daarna waren dat er steeds minder dan 100. Dat is het laagste niveau van de laatste decennia. De grote aantallen die bij laag water aan de Westkust pleisterden, met vooral in De Panne regelmatig tot een 500-tal ex., zijn daar niet bij inbegrepen omdat deze vogels bij hoogwater overtijen in Frankrijk.

Met net geen 3500 ex. werd vooral in december een mooi aantal **Bonte Strandlopers** geteld. Dat kwam deels door de bijna 850 exemplaren langs de Beneden-Zeeschelde nabij Doel, wat aanzienlijk meer is dan in vorige winters. Langs de volledige Vlaamse kust werd in die maand een totaal van 2572 ex. bereikt, iets meer dan het resultaat van de januari-telling (2207). Opvallend deze winter was de aanwezigheid van soms erg hoge aantallen op het strandtraject tussen Westende en Oostende (tot 993 in dec en 1288 in jan). Een vergelijking met de aantallen in de IJzermonding in Nieuwpoort (max. 1055 in feb) lijkt te wijzen op een uitwisseling tussen beide gebieden. Dankzij de gerealiseerde uitbreiding wint het Zwin in Knokke de laatste jaren weer sterk aan belang voor Bonte Strandlopers. De hoogste aantallen werden er genoteerd in december (613) en januari (854).

De decembertelling leverde bijna 800 **Watersnippen** op, het hoogste aantal van deze winter maar nog steeds een sterke ondertelling van de werkelijk aanwezige aantallen. Grotere groepen waren schaars. In slechts een handvol gebieden werden meer dan 50 ex. gezien, o.a. in de Bourgoyen-Ossemeersen in Drongen (100 in nov), in Gralex te Dilsen-Stokkem (121 in maart) en in de Kalkense Meersen (95 in maart).

In de periode december-februari werden steeds meer dan 700 **Tureluurs** geteld. Dat is het hoogste aantal sinds de start van de steltloperstellingen begin de jaren 1990 (Figuur 6). De recente toename van deze soort kan volledig op het conto van Het Zwin in Knokke worden geschreven, waar een groot deel van de winter meer dan 300 ex. pleisterden (max. 366 in feb). De hoogste aantallen in de IJzermonding in Nieuwpoort waren 237 ex. in oktober en 204 in november. Langs de Beneden-Zeeschelde nabij Kallo-Doel werden de meeste Tureluurs in december genoteerd (199 ex.).

Figuur 6. Wintermaxima van Tureluur in Vlaanderen.

MEEUWEN

In heel wat telgebieden worden meeuwen niet meegeteld, vooral in gebieden met grote aantallen zoals in de kustregio's. De Vlaamse maandtotalen zijn voor de meeuwensoorten bijgevolg zeer onvolledig. In totaal werden nooit meer dan een 30.000-tal meeuwen geteld, terwijl we uit slaapplaatstellingen kunnen afleiden dat dit aantal kan oplopen tot boven de 300.000. Voor de volledigheid geven we voor de algemeenste soorten de wintermaxima die tijdens de midmaandelijkse tellingen werden genoteerd: 20.632 **Kokmeeuwen** (jan), 4984 **Stormmeeuwen** (februari), 1773 **Zilvermeeuwen** (jan), 1037 **Kleine Mantelmeeuwen** (okt) en 694 **Zwartkopmeeuwen** (maart).

AALSCHOLVER EN REIGERS

Met iets meer dan 4000 exemplaren als hoogste maandtotalen werd het een doorsnee winter voor de **Aalscholver**. Er zijn maar weinig gebieden waar wat grotere aantallen werden waargenomen. De vele plassen langs de Grensmaas blijven een aantrekkelijk overwinteringsgebied (tot 592 in maart). Aan de IJzermonding in Nieuwpoort pleisterden vooral in de herfstmaanden veel Aalscholvers die voedselvuchten ondernemen op

de Noordzee (resp. 408 en 325 in okt en nov). Andere vermeldenswaardige gebieden zijn de Verrebroekse Plassen (tot 207 in okt), het Donkmeer in Berlare (214 in jan), de Netevallei tussen Lier en Duffel (237 in okt) en de Verdronken Weiden bij Ieper (190 in nov).

Het aantal getelde **Blauwe Reigers** was het hoogst in oktober en november, met in beide maanden tussen 1300 en 1400 exemplaren. Gebieden met enkele tientallen exemplaren waren o.a. De Gavers in Harelbeke (69 in maart), Hochterbampd en Maesbeempder Greent langs de Grensmaas (resp. 84 en 43 in maart), Wijvenheide in Zonhoven (43 in okt), Het Vinne in Zoutleeuw (40 in okt) en de Vijvers van Roosbeek (40 in maart).

Na een gestage toename in de voorbije 10 tot 20 jaar is de **Grote Zilverreiger** inmiddels wijdverspreid in Vlaanderen. Tijdens de midmaandelijke watervogeltellingen werd de soort in een 300-tal gebieden waargenomen. In de periode oktober-januari werden in totaal telkens tussen 450 en 500 ex. geteld, met uitzondering van een tijdelijke dip in december. De november- en januari-telling leverden nieuwe maandrecords op. Zoals zo vaak herbergden de Westkustpolders en IJzervallei een aanzienlijk deel van de Vlaamse populatie. In oktober werden daar alles samen 213 ex. genoteerd, met o.a. 38 ex. in het Komgrondengebied van Lampernisse, 31 ex. in de Kapelleweiden bij Sint-Pieterskapelle en 34 ex. in de IJzerbroeken. In diezelfde maand scoorde ook de Antwerpse regio mooie aantallen Grote Zilverreigers, zoals 32 ex. op Antwerpen Linkeroever en 22 ex. in De Kuifeend in Oorderen. In het Vinne in Zoutleeuw zaten midden oktober 39 exemplaren.

De getelde aantallen van **Kleine Zilverreiger** waren vrijwel identiek aan deze van vorige winter, met een maximum van 112 ex. in oktober. Het zwaartepunt in de verspreiding lag echter iets minder in de kustregio's, hoewel vooral in het Zwin te Knokke (tot 19 in okt) en in de Achterhaven van Zeebrugge (8 in jan) nog mooie aantallen werden gemeld. Sowieso wordt de soort ook onderschat tijdens de midmaandelijke tellingen, zo blijkt uit een vergelijking met slaapplaattellingen. Zo werden in de regio Noord-West-Vlaanderen midden november 52 ex. geteld op de slaapplaatsen, tegenover slechts een 35-tal tijdens de dag. Dieper landinwaarts sprongen vooral de aantallen in de regio Ieper (o.a. 14 in de Verdronken Weiden in okt en 13 op de Vijvers van Dikkebus in dec) en in de omgeving van Rupelmonding (10 tot 15 in okt) in het oog.

De toename van de **Koereiger** zette zich in 2022/23 nog versneld door. In oktober en november werden resp. 387 en 311 ex. geteld, wat opnieuw een verdubbeling is t.a.v. de aantallen in vorige winters. Meer dan 90% daarvan zat in de kustregio's waar op ver-

schillende plaatsen groepen van meerdere tientallen werden waargenomen, zoals in de IJzerbroeken (tot 117 in nov), de Komgronden van Lampernisse (45 in okt), de Uitkerkse Polder (88 in okt) en de polders bij Klemsterke (32 in nov). Buiten de kustpolders beperkte de aanwezigheid van Koereigers zich tot slechts enkele exemplaren, met uitzondering van Antwerpen Linkeroever waar in oktober en november een 9-tal exemplaren te zien waren. Dat het gaat om een zuidelijke soort die nog steeds erg vorstgevoelig is, bleek uit de sterke afname van de aantallen in Vlaanderen bij het invallen van een vorstperiode in december. De decembertelling leverde nog amper 37 ex. op. Ook na de koudeperiode was er maar een zeer beperkt herstel van de aantallen.

Dankwoord

Dit langlopende monitoringproject zou nergens staan zonder de blijvende inzet van de vele vrijwilligers die maandelijks door weer en wind op stap gingen om de watervogels in 'hun' gebieden te tellen! Veel dank daarvoor! Voor een goede organisatie en coördinatie van de tellingen zijn ook de regionale coördinatoren onmisbaar. Daarom onze welgemeende waardering voor het werk van Wim Duran, Serge Allein, Marc De Ceuninck, Frank De Scheemaeker, Geert Spanoghe, Walter De Smet, Walter Hamelinck, Luc Vandeghinste, Bjorn Deduytsche, Joris Everaert, Luc Favijts, René De Boom (†), Bjorn Tytgat, Jean Kiebooms, Filip Christiaens, Gerald Driessens, Joost Reyniers, Ludo Benoy, Jef Sas, Jef Mangelschots, François Bartholomeeusen, Luc Hendrickx, Pieter Cox, Sophie Philtjens, Jan Gabriëls en Marcel Jonckers. Zoals steeds konden we ook rekenen op Eckhart Kuijken en Christine Verscheure voor de coördinatie van de gebiedsdekkende ganztellingen in de Oostkustpolders.

Meetnet Agrarische Soorten (MAS) uitgerold over heel Vlaanderen

Johannes Jansen, Simon Desmet, Nicolas van Overmeeren, Ward Langeroot

[johannes.jansen@inbo.be]

Gele Kwikstaart (Johannes Jansen).

Nog steeds veel stakkers van de akkers: opvolging vereist

Broedvogels in landbouwgebied zijn in Europa sinds 1980 met meer dan 60% afgenomen (volgens EBCC-boerenlandvogelindex die 27 broedvogelsoorten gebonden aan agrarisch gebied omvat). In Vlaanderen zet die trend zich door, met een afname van -29% tussen 2007 en 2023 (ABV-trend gebaseerd op 15 soorten). Die afname is het grootst bij soorten die in gewassen broeden. De intensivering van de landbouw

is de voornaamste oorzaak: boerenlandvogels krijgen vaak onvoldoende tijd tussen de verschillende bewerkingen door om een legsel succesvol te voltooien, of vinden te weinig voedsel. Percelen worden groter, waardoor diversiteit in teelten, randen en overhoeken afneemt. Er is steeds minder veilige schuil-, foerageer- en nestgelegenheid beschikbaar.

Sinds de start van het Soortenbeschermingsprogramma (SBP) Akkervogels investeert de Vlaamse overheid in gerichte acties om deze bedreigde boerenlandvogels er bovenop te helpen. Om na te gaan of dit SBP en het Vlaamse landbouwbeleid in het algemeen zijn vruchten afwerpt, is het belangrijk om een vinger aan de pols te houden. Daarom loopt sinds 2021 het project 'Meetnet Agrarische Soorten', kortweg 'MAS'. Daarvoor moet je niet in het gelijknamige Antwerpse museum zijn, maar op het platteland: dit project volgt immers de trends van in landbouwgebied voorkomende vogels nauwkeuriger op dan de al bestaande meetnetten, zoals het project 'Algemene Broedvogels Vlaanderen' (ABV). Tijdens de tellingen worden ook waarnemingen van zoogdieren ingevoerd, wat vooral voor Haas relevant is. Absolute aantallen van Haas gaan we daarmee niet kunnen berekenen, maar wel de toestand tussen regio's vergelijken en trends op lange termijn volgen. Daarover waren voor heel Vlaanderen tot dusver enkel afschotcijfers bekend.

Uitrol MAS over heel Vlaanderen

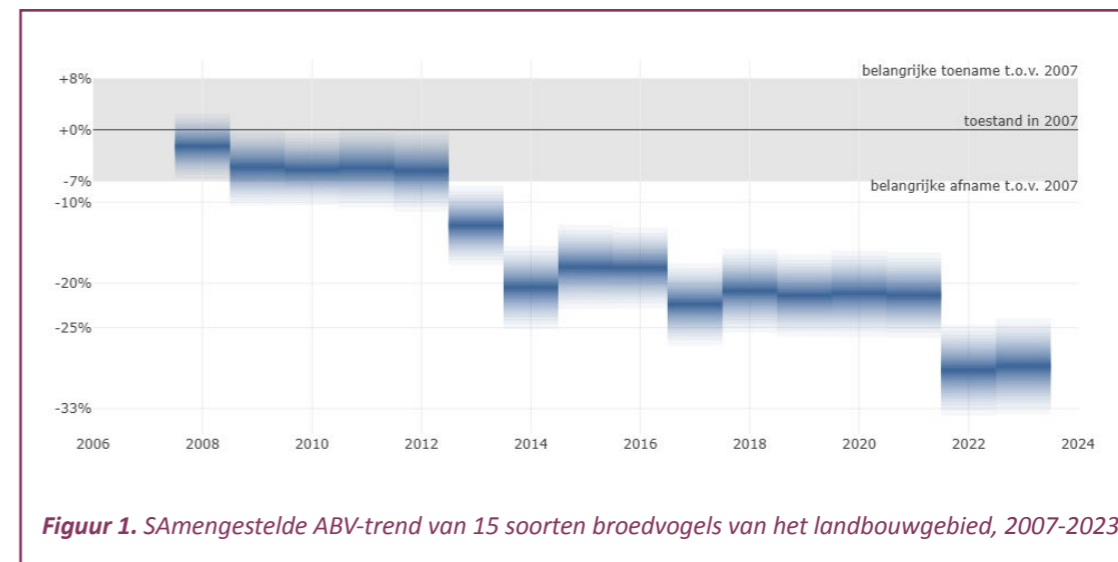
Na pilootprojecten in de Oostelijke Leemstreek (Haspengouw) en de West-Vlaamse Moeren (bij Veurne) is het MAS-project vanaf 2024 over heel Vlaanderen uitgerold. Er zijn 1450 meetpunten willekeurig verspreid over alle landbouwstreken (behalve de Duinen) in zowel open als halfopen landschappen, binnen en buiten Soortenbeschermingsprogramma (Figuur 2 en 3). Zo kunnen we zowel uitspraken doen op kleine schaal over deze specifieke strata als op grotere schaal van landbouwregio's en Vlaanderen als geheel.

Methodiek

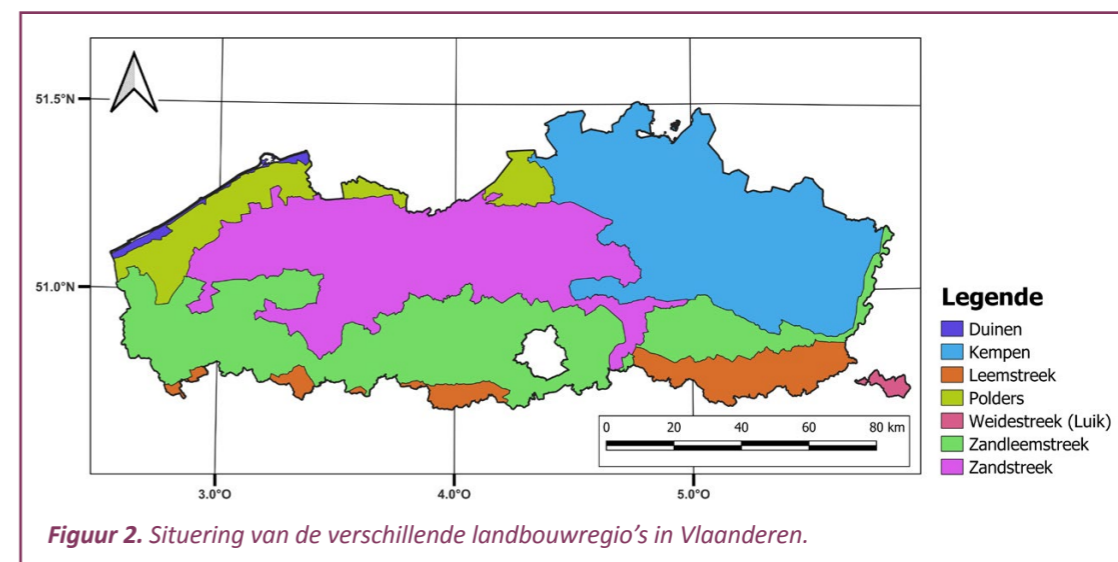
Op de meetpunten tellen een tachtigtal vrijwilligers en professionele tellers vier keer per broedseizoen gedurende telkens 10 minuten alle vogels die een binding tonen met het landschap (niet enkel akkervogels, maar alle vogelsoorten) en zoogdieren, binnen een straal van 300 meter rondom het telpunt (Figuur 4). We stippen de waarnemingen aan op de kaart in de app Avimap.

De vier tellingen per broedseizoen gebeuren tussen zonsopgang en max. vijf uur erna. Tussen twee tellingen zitten minstens zeven dagen, rekening houdend met de data van de vier telrondes:

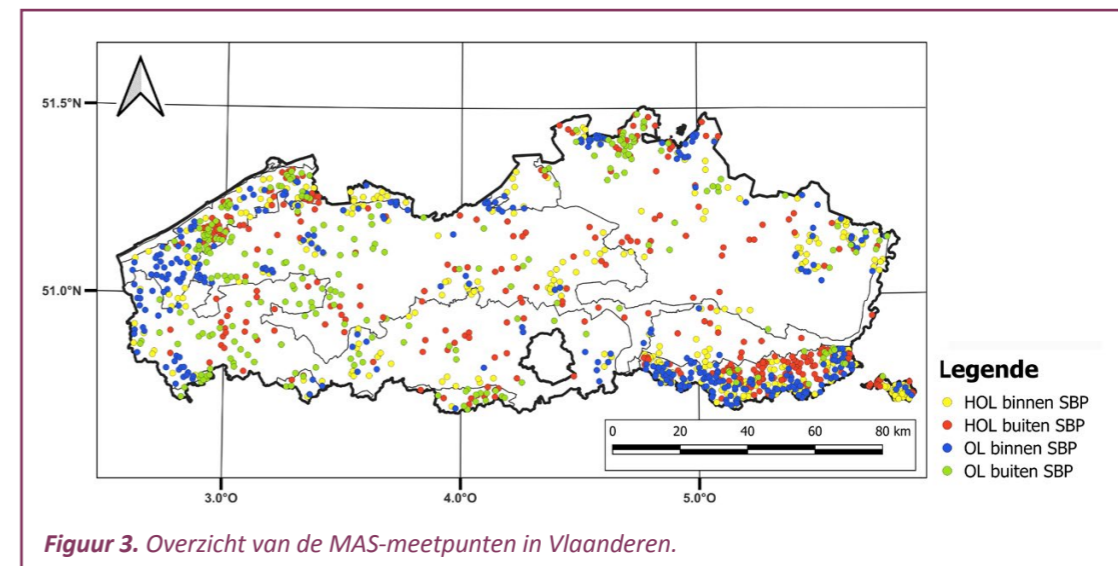
- 1 – 20 april
- 21 april – 10 mei
- 11 mei – 10 juni
- 1 juni – 15 juli

Figuur 1. Samengestelde ABV-trend van 15 soorten broedvogels van het landbouwgebied, 2007-2023.

Figuur 2. Situering van de verschillende landbouwregio's in Vlaanderen.

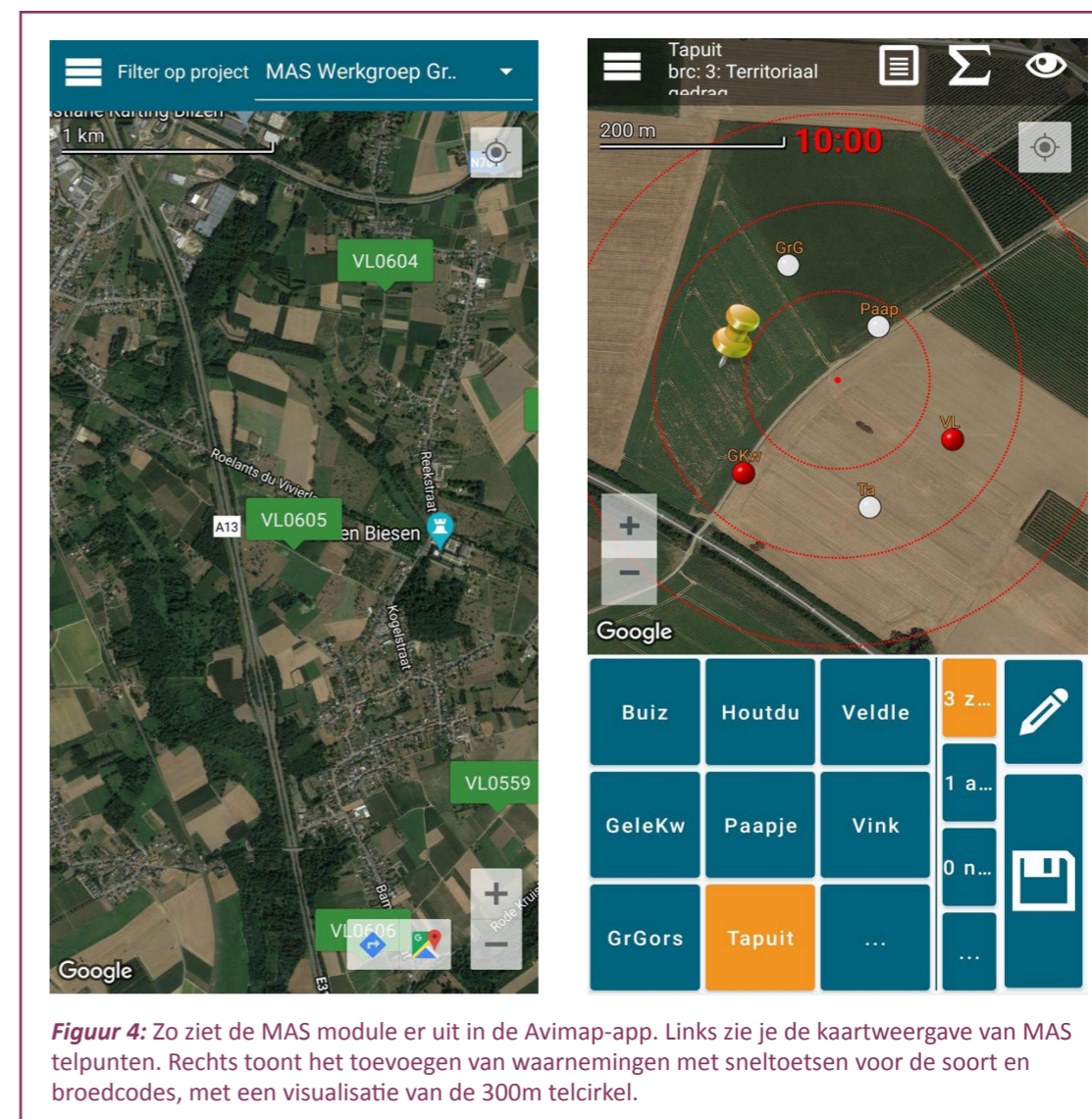
Figuur 3. Overzicht van de MAS-meetpunten in Vlaanderen.

Dankzij de spreiding van deze telrondes over het hele broedseizoen brengen we zowel vroeg broedende soorten (zoals Kievit) als 'laatkomers' (zoals Bosrietzanger) in kaart, net als hun eventuele her- en vervolglegels.

Afhankelijk van hun gedrag en habitat krijgen de aanwezige vogels een broedcode, die we invoeren in de app Avimap:

- Broedcode 0 voor een niet-plaatsgebonden individu of groep buiten broedhabitat: bijvoorbeeld een Buizerd die op een paaltje zit terwijl er zich binnen de telcirkel geen hoge bomen bevinden. Bij groepen noteren we het aantal individuen. Ook zoogdieren geven we altijd broedcode 0.
- Broedcode 1 voor een volwassen individu in broedbiotoop: vogels die een zekere binding vertonen met landschap waarin ze kunnen broeden. Dit is vooral van belang buiten de trekperiode. Louter overvliegende vogels worden niet geregistreerd als ze geen binding met het landschap vertonen (zelfs niet met code 0).
- Broedcode 2 voor een paar in geschikt broedbiotoop. Wanneer er geen sekseverschillen te herkennen zijn, gaan we ervan uit dat twee individuen die in elkaars buurt vertoeven of samen optrekken een paar vormen.
- Broedcode 3 voor territoriaal gedrag, zoals zang, territoriumroep, balts(voeding en -vluchten), paring, dreigen, gevechten, ... Kortom, gedragingen die wijzen op een territorium binnen de telcirkel.
- Broedcode 4 voor nestindicerend gedrag, zoals alarmeren, afleidingsgedrag, nestbouw, transport van nestmateriaal, ontlasting of voedsel, oudervogels met pas uitgevlogen jongen, ...
- Broedcode 5 voor een nest met een broedende vogel, eieren of jongen. De broedcodes 4 en 5 zijn bijzonder relevant voor ons bijkomend broedsuccesonderzoek, waarover later meer.

Het aantal broedcodes is dus beperkter dan bijvoorbeeld bij Avimap-gebiedskarteringen en de Vlaamse Vogelatlas, maar we kunnen ze makkelijk omschalen. Het correct toekennen van broedcodes is een kwestie van goed observeren, over enige kennis van broedbiologie beschikken en gedrag interpreteren.

Figuur 4: Zo ziet de MAS module er uit in de Avimap-app. Links zie je de kaartweergave van MAS telpunten. Rechts toont het toevoegen van waarnemingen met sneltoetsen voor de soort en broedcodes, met een visualisatie van de 300m telcirkel.

Vrijwilligerswerking

Hoewel het grootste deel van de MAS-tellingen door professionele medewerkers (INBO-werknemers, studiebureaus, zelfstandigen e.d.) wordt uitgevoerd, leveren vrijwilligers een onmisbare bijdrage aan het Meetnet Agrarische Soorten. Ze zorgen voor een versterking van het meetnet in de meest kansrijke akkervogelgebieden. Sinds de uitrol van het MAS-project over heel Vlaanderen werken we met twee vrijwilligerscoördinatoren die elk een regio voor hun rekening nemen. De denkbeeldige lijn tussen Antwerpen en Brussel verdeelt Vlaanderen in een 'regio oost' en een 'regio west'. De inzet van deze coördinatoren is nodig om het zestigtal vrijwillige tellers te ondersteunen, nieuwe tellers te werven, op te leiden en terugkoppeling naar de tellers te verzorgen.

Vrijwilligers krijgen vorming en ondersteuning bij het gebruik van Avimap via o.a. contactmomenten in het veld, webinars, nieuwsbrieven en chatgroepen. Daarnaast organiseren we voor hen een jaarlijkse studiedag met lezingen en excursies. De vrijwilligers behoren vaak tot lokale groeperingen zoals Natuurwerkgroep De Kerkuil, Werkgroep Grauwe Gors, Natuurpuntafdelingen en/of Vogelwerkgroepen, maar dat is geen vereiste. Een basiskennis van vogelherkenning is dat wel.

Broedsuccesonderzoek

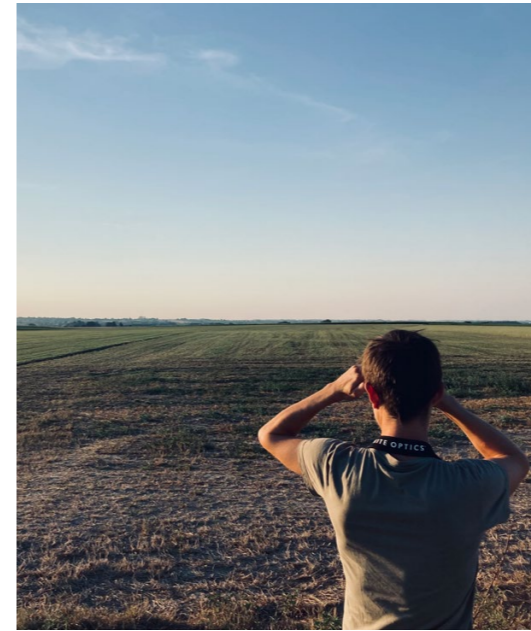
MAS is een meting van het aantal zingende akkervogels, maar hoeveel broedener daarvan succesvol en welke factoren spelen daarbij een rol? Ook dat is belangrijke informatie om gerichte en doeltreffende beschermingsmaatregelen te kunnen nemen. Daarom willen we met gericht onderzoek een beter inzicht krijgen in het landschapsgebruik van akkervogels om zo hun noden en mogelijke pijnpunten boven water te halen.

De focus ligt in eerste instantie op twee soorten:

- **Veldleeuwerik:** De soort kent een afname van -70% sinds 1980 en is op veel plaatsen volledig verdwenen, her en der is nog een enkel territorium te vinden, in de beste kerngebieden in Vlaanderen vinden we nog tot negen territoria in één MAS-telcirkel.
- **Grauwe Gors:** ooit was dit een vrij algemene broedvogel in halfopen tot open agrarisch gebied met in de jaren 1990 nog zo'n 1500 paren in Vlaanderen. Nu blijven nog slechts een zestigtal broedparen over, voornamelijk in de oostelijke Leemstreek.

Het broedseizoen 2024 is het eerste jaar waarin we onderzoek naar het broedsucces van beide soorten hebben uitgevoerd. We slaagden erin om verschillende koppels op te volgen en data te verzamelen. We observeerden de nestkeuze, maakten een inschatting van het nestsucces en maten het landschapsgebruik tijdens de jongenfase. Dat laatste deden we aan de hand van foerageerprotocols, waarin we elke (voedsel)vlucht registreren en de verschillende habitats beschrijven die worden bezocht.

Ook andere activiteiten die een invloed hebben op het gedrag tijdens de jongenfase worden meegenomen. Oudervogels die zelf gaan eten of vormen van verstoring hebben een rechtstreekse invloed en worden meegenomen in het protocol. We probeerden verschillende plaatsen uit van waar de observatie werd uitgevoerd. Zo keken we ook naar de verstoringfactor die we mogelijk zelf veroorzaken.

Veldleeuwerik met voedsel (Nicolas Van Overmeeren).

Figuur 5. Alle voedselvluchten van één protocol van een Grauwe Gors met jongen in 2024. Nestlocatie in het groen, foerageerplekken rood.

We werken momenteel nog aan de analyse van de resultaten.

Samen met alle medewerkers die hieraan hebben gewerkt, evalueren we tevens de proefopzet. Verschillende vraagstukken en uitdagingen die aan bod kwamen, worden meegenomen naar het volgende broedseizoen om zo ons onderzoek efficiënter te laten verlopen. Meerdere jaren zullen nodig zijn om patronen aan te tonen.

Tot slot: enkele cijfers

Het eerste telseizoen over heel Vlaanderen leverde de volgende indrukwekkende cijfers op:

- 1450 telpunten
- zo'n 41.000 ha geïnventariseerd agrarisch gebied
- in totaal 967 uur of zo'n 40 dagen aan observaties
- 71.012 waarnemingen
- 176 waargenomen soorten: 165 vogel- en 11 zoogdiersoorten
- Het hoogste aantal waargenomen soorten per 10 minuten-telling: 25
- Het hoogste aantal ingevoerde waarnemingen per 10 minuten-telling: 72
- De Kempen bleken met 131 waargenomen soorten het soortenrijkst, nipt gevolgd door de Polders met 127 soorten. De soortenrijkdom zegt echter weinig over het voorkomen van de doelsoorten van het MAS-onderzoek: typische akkervogels als Veldleeuwerik en Gele Kwikstaart zijn hier veel minder aanwezig of zelfs afwezig.

Voeg waarde toe aan je vogelwaarnemingen door niet enkel in natuurgebieden, maar ook in agrarisch gebied op pad te gaan en gestructureerde tellingen uit te voeren. Net daar hebben veel soorten het moeilijk en kunnen we dankzij gerichte monitoring hun aantalsverloop beter in kaart brengen. Meer te weten komen over het MAS-project of meedoen? Surf naar inbo.be/mas.

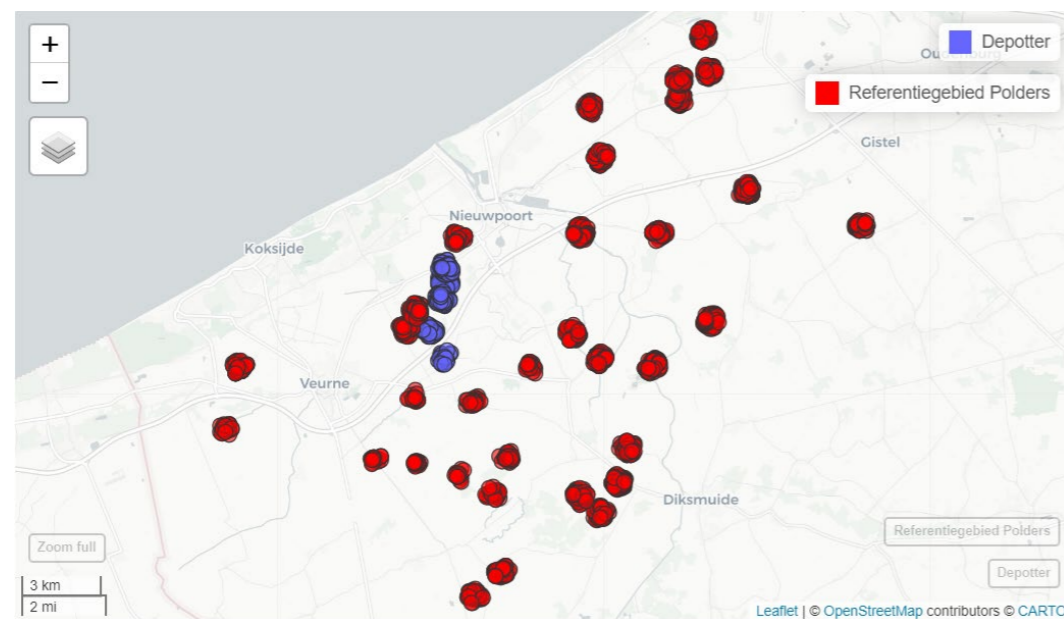
HET EFFECT VAN NATUURINCLUSIEVE LANDBOUW: CASE STUDY OP HET AKKERBOUWBEDRIJF DEPOTTER

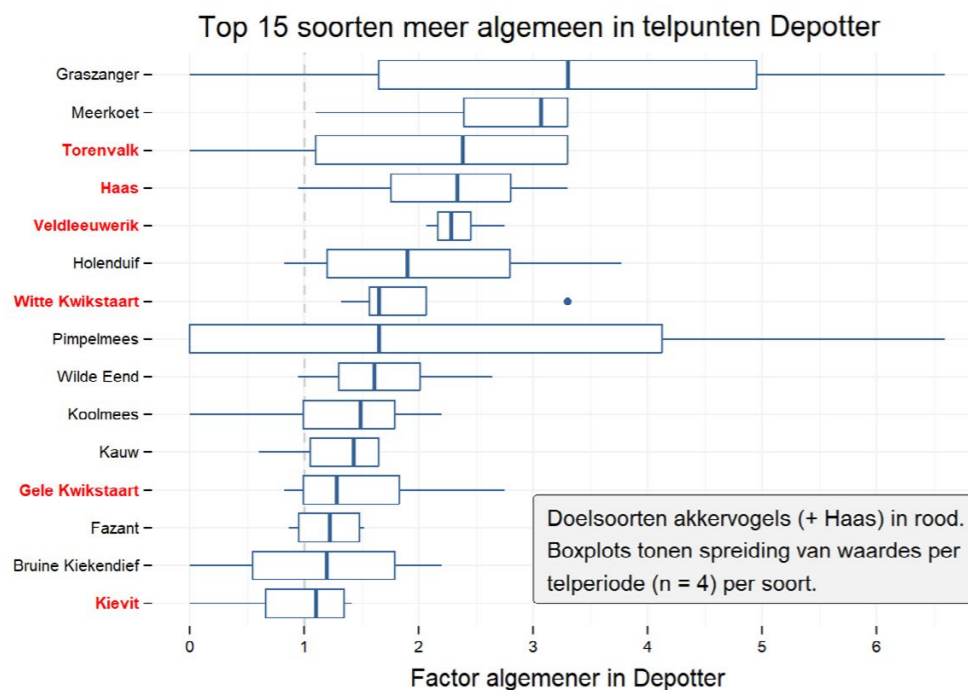
Brede akkerranden op het bedrijf Depotter (Johannes Jansen).

Het is na amper één MAS telseizoen te vroeg om over trends te kunnen spreken voor heel Vlaanderen, maar we hebben wel al de toestand in verschillende deelgebieden met elkaar kunnen vergelijken. Dat deden we onder andere in Wulpen, deelgemeente van Koksijde, waar het gezin Depotter een natuurinclusief akkerbouwbedrijf runt. De natuurinclusieve visie van deze landbouwers voorziet in ecologische aspecten die een positieve invloed kunnen hebben op de biodiversiteit op en rond de percelen: een rijk bodemleven, diverse bloeiende kruiden - die op hun beurt veel insecten aantrekken -, minder gebruik van gewasbescherming en minder bewerkingen, veilige nestgelegenheden in rietkragen, ruigtes en akkerranden.

We onderzochten of deze aspecten zich vertalen in hogere aantallen van soorten (vogels en zoogdieren) in vergelijking met de omliggende landbouwregio: we vergeleken daarvoor in 2024 de data van telcirkels (n=5) op het bedrijf Depotter met telcirkels in een referentiegebied (n=33) tijdens hetzelfde broedseizoen. Alle telcirkels behoren tot hetzelfde stratum (Polders, open landschap, binnen soortbeschermingsplan). Voor het referentiegebied selecteerden we enkel de telcirkels ten westen van de lijn Oostende - Gistel - Torhout.

Figuur 6. Ligging van de MAS-tellingen in de landbouwregio 'Polders' (open landschap binnen soortbeschermingsplan). Blauw: tellingen die behoren tot telcirkels op het bedrijf Depotter (n = 5); rood: tellingen die behoren tot overige telcirkels in de Polders (n = 33).

Figuur 7. Vergelijking van soorten die algemener zijn op percelen van een agro-ecologisch bedrijf met omliggende percelen in hetzelfde poldergebied.

WINNAARS OP HET BEDRIJF DEPOTTER

We zien in de figuur linksonder dat enkele typische akkervogels en hazen vaker voorkomen binnen de telcirkels van het bedrijf Depotter dan binnen de omliggende cirkels in de westelijke Polders:

- Graszanger, een zeldzame broedvogel in Vlaanderen, komt ongeveer driemaal vaker voor.
- Veldleeuwerik, Torenvalk en Haas komen meer dan tweemaal vaker voor.
- Kievit komt ongeveer even vaak voor bij Depotter als in het referentiegebied.

Opvallend is dat bij Veldleeuwerik de foutenmarge vrij klein is, en we met grote zekerheid kunnen stellen dat die soort er minstens dubbel zo talrijk is als in de polders errond. Meer gedetailleerd onderzoek naar het broedsucces van Veldleeuwerik heeft ook aangetoond dat deze soort succesvol jongen grootbrengt in de brede akkerranden van het bedrijf Depotter. Verder onderzoek is nodig om te bekijken of Graszanger, Gele Kwikstaart en Kievit er even succesvol broeden.

Pullus veldleeuwerik in akkerrand (Johannes Jansen)

Nochtans blijkt uit eerder Nederlands onderzoek naar de effecten van akkerranden op akkervogels dat Veldleeuweriken een grote voorkeur hebben voor akkerranden als foerageerhabitat tijdens het broedseizoen, maar eerder zelden in de randen broeden: van de 237 nesten die de onderzoekers in de loop van zes jaar vonden, lagen er slechts tien in een akkerrand (Kuiper 2015). In dit Nederlandse onderzoek is echter sprake van akkerranden die overwegend 12 meter breed zijn, terwijl rond de landbouwpercelen van het bedrijf Depotter 18 tot 30 meter brede akkerranden liggen. Aangenomen wordt dat Veldleeuweriken relatief smalle akkerranden als broedhabitat links laten liggen om predatie te mijden, maar dat ze in brede akkerranden wel een veilig onderkomen voor hun nesten kunnen vinden.

Referenties

Kuiper M.W. 2015. The value of field margins for farmland birds. PhD diss. Wageningen University, the Netherlands. (PDF)

De Vlaamse Vogelatlas komt eraan!

Olivier Dochy, Koen Devos, Wouter Courtens, Filiep T'Jollyn, Glenn Vermeersch, Simon Feys, Gerald Driessens, Wouter Faveyts

[[Olivier Dochy@inbo.be](mailto:Olivier.Dochy@inbo.be)]

Ringmussen (Yves Adams/Vilda)

Vijf broedseizoenen en vier winters lang, van 2020 tot 2024, doorkruisten bijna 500 vogelkenners het complete Vlaamse grondgebied om vogels in kaart te brengen. Het doel? De opmaak van een atlas met verspreidingskaartjes van alle soorten die hier broeden of overwinteren, aangevuld met de meest recente cijfers over populatieaantallen en trends die ook via andere lopende monitoringprojecten worden verzameld. De vorige

atlas dateert al van 2000-2002 en intussen is er al veel veranderd in de vogelwereld. Behalve dat dit werk veel nieuwe feiten over al die soorten oplevert, is de informatie van groot belang om het natuurbeleid te evalueren en beter af te stemmen op de situatie op het terrein.

Het boek zelf zal verschijnen in 2026, heb dus nog even geduld. Tot dan werkt het 'atlasteam' van INBO en Natuurpunt Studie op volle kracht om alle gegevens te verwerken en de soortbeschrijvingen op te stellen.

We werken daarbij goed samen met het Nederlandse Sovon. Zij brachten in 2018 een Vogelatlas van Nederland uit, de Vlaamse atlas zal op dezelfde leest geschoeid zijn. Dit is een mooie win-win: wij profiteren van hun knowhow voor de website, app en data-verwerking, en zij hebben een pak nieuwe gegevens ter beschikking voor de kalibratie van hun modelleringen. Zo zullen de kaartjes met 'relatieve dichtheden' (die lokale verschillen tussen 'weinig' en 'veel' tonen) veel gedetailleerder zijn dan in de vorige Vlaamse atlas. Toen werd alleen rekening gehouden met de effectieve tellingen in het 'gouden grid' (zie kadertekst). Nu zullen ook een hele reeks landschapskenmerken in rekening worden gebracht om de verspreidingskaartjes te verfijnen. Dat is informatie die intussen ook in steeds groter detail te vinden is.

Kortom: nooit tevoren is zo'n nauwkeurige kartering van een soortengroep uitgevoerd in ons land. De atlas zal een nieuw referentiewerk worden dat opnieuw een flinke tijd zal meegaan. De verzamelde informatie zal ongetwijfeld ook van groot nut zijn voor de opmaak van gebiedsvisies, ontsnipperingsmaatregelen, modelleringen allerhande, enzovoort. We willen hierbij graag nu al de vele vrijwilligers bedanken voor de vele tijd en moeite die ze hierin investeerden.

Wie al eens wil spieken kan voorlopige kaarten zien op www.vogelatlas.be onder de rubriek 'Resultaten'. Enkele sprekende kaartbeelden vind je onderaan dit artikel. Dit zijn voorlopige en nog ruwe versies. Het opvragen van atlasgegevens voor andere doeleinden is nog niet mogelijk. Reken op eind 2025 alvorens dat zal kunnen.

Nu het veldwerk voor de atlas voorbij is, wil dat niet zeggen dat je je verrekijker aan de haak moet hangen. Goede natuurinformatie is meer dan ooit nuttig en nodig. Daarom nodigen we je uit om mee te doen met de andere telprojecten die gewoon doorlopen, zoals ABV, BBV, PTT, watervogeltellingen, enzovoort. Het is makkelijker en leuker dan je denkt!

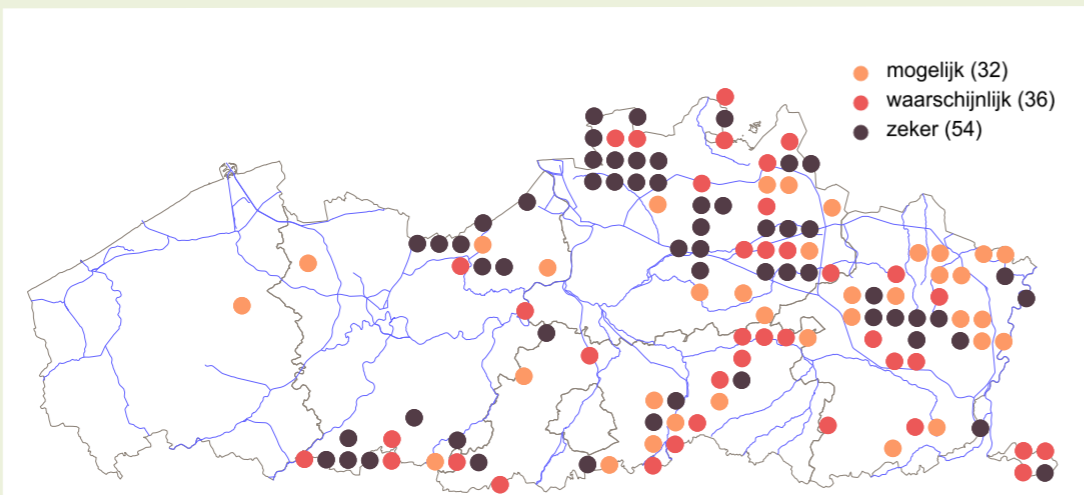
DE ATLASMETHODE IN EEN NOTENDOP

Vlaanderen werd verdeeld in zo'n 645 'atlasblokken' van 5x5 km. Elk atlasblok telt vijftwintig hokken van 1 km². Een vaste selectie van acht 'kilometerhokken' vormde het 'gouden grid'. Elke teller werd verzocht om een zo volledig mogelijke soortenlijst op te bouwen van het atlasblok. Daarvoor moesten alle biotopen bezocht worden, vaak meer dan één keer. Van de minder talrijke soorten moest het aantal broedparen (voorjaar) of individuen (winter) geschat worden. Ook daar was soms extra zoekwerk nodig. Voor de broedvogels moest ook een 'broedcode' ingevuld worden, die inzicht geeft over de zekerheid dat de soort er broedt. Zo is een eenmalig zingend mannetje minder zeker dan een vogel die met voedsel in de bek naar het nest vliegt. Er zijn zestien verschillende broedcodes.

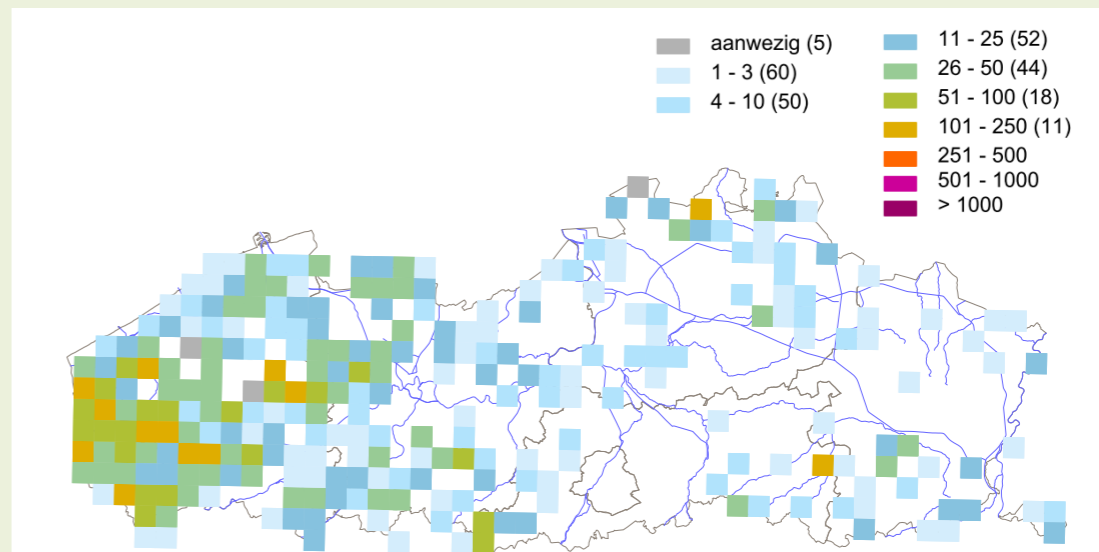
Het gouden grid laat toe om op een gestandaardiseerde manier zicht te krijgen op de dichtheden van de talrijke soorten (bv. Houtduif, Zwartkop, Winterkoning, Ekster, ...). Die zijn onmogelijk precies te tellen over zo'n oppervlakte. Twee keer per seizoen moest de teller elk van die acht 'kilometerhokken' doorkruisen gedurende 55 minuten en alle soorten noteren. Schaarse soorten werden geteld, van de talrijke was aan- of afwezigheid genoeg. Daarbovenop moest een 'punttelling' van vijf minuten gebeuren nabij het middelpunt, waarbij alle soorten werden geteld.

De invoer van de gegevens kon gemakkelijk op het terrein met de app 'Avimap', of op papier met manuele invoer achteraf via de website.

DE ATLASMETHODE IN EEN NOTENDOP

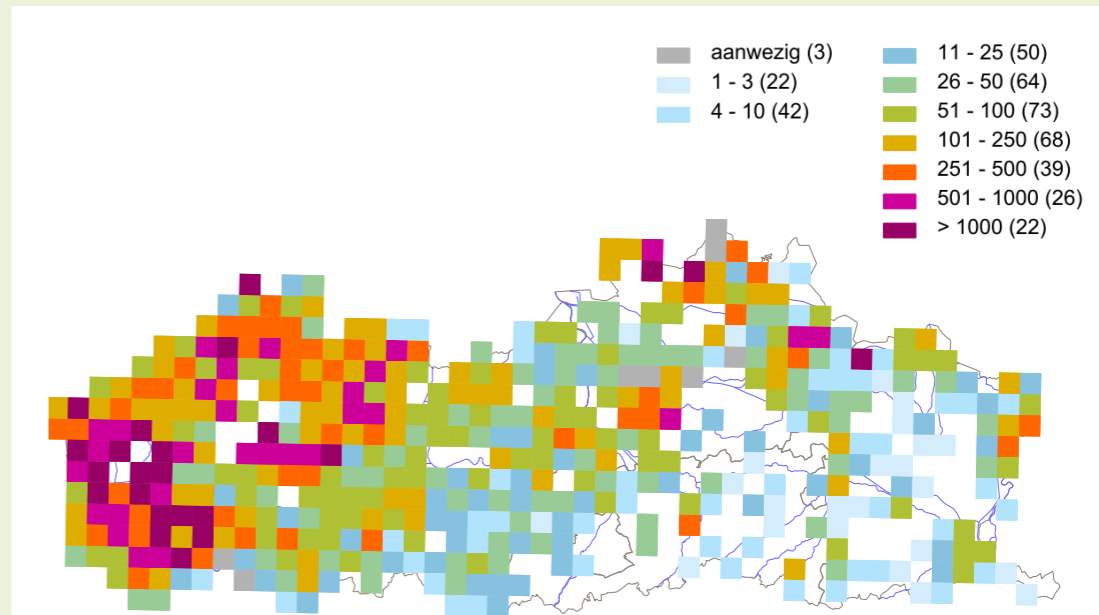
Figuur 1. Ontbrekend in de vorige atlas maar aan een sterke opmars bezig: de Oehoe veroverde al bijna alle grotere boscomplexen en staat aan de poort van West-Vlaanderen. Gaat ook die provincie voor de bijl? Dit is de kaart met broedzekerheidsklassen per atlasblok in 2020-2024.

Figuur 2. Nog zeer voorlopige winterschattingen van de Ringmus (aantal vogels per atlasblok) in 2020-2024. Tijdens de vorige atlas kwam de soort nog gebiedsdekkend over heel Vlaanderen voor. Die verspreiding is bijzonder sterk gekrompen.

Oehoe (Rolin Verlinde/Vilda)

Figuur 3. Stormmeeuw overal algemeen in de winter? Niets is wat het lijkt als je naar de feiten kijkt! Dit zijn de (voorlopige) winterschattingen in 2020-2024. Meer hierover in de Vogelatlas zelf, te verschijnen in maart 2026.

Vogelnieuws is de ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Het INBO is een wetenschappelijk instelling van de Vlaamse Overheid, opgestart op 01/04/06 als fusie van het Instituut voor Natuurbehoud (IN) en het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW).

Vogelnieuws wil alle vrijwillige medewerkers en geïnteresseerden regelmatig informeren over lopende ornithologische projecten op het INBO.

Verantwoordelijk uitgever:

Hilde Eggermont, administrateur-generaal
Instituut voor Natuur en Bosonderzoek

Redactie:

Koen Devos

Werkten mee aan dit nummer:

Koen Devos, Olivier Dochy, Simon Desmet, Johannes Jansen, Nicolas Van Overmeeren, Ward Langeroot, Frederic Piesschaert, Filiep T'Jollyn, Wouter Courtens, Glenn Vermeersch, Gerald Driessens, Simon Feys, Wouter Faveyts

Vormgeving:

Nicole De Groof

Algemene informatie

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)
Havenlaan 88, bus 73
1000 Brussel

info@inbo.be

www.inbo.be

Colofon

Ekster - Yves Adams/Vilda